

MALWINA LEMKOWSKA

<https://doi.org/10.33995/wu2020.2.3>

Funkcje ubezpieczeń gospodarczych a zrównoważony rozwój

Dążenie do zrównoważonego rozwoju jest deklaracją powszechnie przyjętą przez współczesne społeczeństwa. Realizuje się poprzez współdziałanie podmiotów z różnych poziomów organizacji systemu gospodarczego w podejmowaniu działań na rzecz uwzględniania w procesach gospodarczych aspektów środowiskowych i społecznych. Opracowanie przedstawia, z jednej strony, podmioty sektora ubezpieczeń jako współtwórców zrównoważonego rozwoju. Funkcje ubezpieczeń gospodarczych (ochronna, prewencyjna) oraz perspektywa długoterminowa obecna w ubezpieczeniach pozwalają bowiem oddziaływać trwale na zrównoważone postawy ubezpieczonych czy poszukujących ochrony ubezpieczeniowej. Z kolei kierunek aktywności inwestycyjnej ubezpieczycieli determinuje lub może determinować podaż kapitałów dla przedsięwzięć prośrodowiskowych i prospołecznych. Z drugiej natomiast strony, zakłady ubezpieczeń są w niniejszej pracy ukazane jako podmioty istotnie ekspozowane na materializację ryzyka dla zrównoważonego rozwoju w różnych obszarach ich działalności. W długim okresie sektor ubezpieczeń ma zatem szansę stać się jednym z kluczowych beneficjentów zrównoważonej gospodarki.

Słowa kluczowe: funkcje ubezpieczeń gospodarczych, zrównoważony rozwój.

Wprowadzenie

Światowy rynek ubezpieczeniowy nieustannie ewoluuje, co jest odpowiedzią na zmiany otoczenia prawnego, ekonomicznego, społecznego, czy wreszcie przyrodniczego. Nieco ponad dekadę temu zjawiska kryzysowe na rynku finansowym i w gospodarce realnej wywołały falę zmian w szczególności w zakresie wymagań finansowych, zasad nadzoru, czy sposobów dystrybucji produktów ubezpieczeniowych. Chwilowa stabilizacja regulacyjna sankcjonująca wyraźne przejście od konsensusu waszyngtońskiego do bazylejskiego¹ w obszarze nadzoru nad rynkiem ubezpieczeniowym

1. Por. J. Monkiewicz, M. Monkiewicz, *Ochrona konsumentów w nowym paradygmacie regulacyjno-nadzorczym rynków finansowych*, [w:] *Ochrona konsumentów na rynku ubezpieczeniowym w Polsce*, [red.] J. Monkiewicz

była jedynie wstępem do kolejnego wyzwania, przed jakim stoją światowi ubezpieczyciele. Choć trudno mówić tu o szoku podobnym do tego, jaki wywołał kryzys finansowy w pierwszej dekadzie XXI wieku, to jednak – mimo już blisko półwiecznej historii myśli środowiskowej w jej współczesnym kształcie – podpisanie w 2015 roku porozumienia paryskiego, wzmacnione Rezolucją Parlamentu Europejskiego w sprawie alarmującej sytuacji klimatycznej i środowiskowej², nadało nowe tempo zmianom społeczno-gospodarczym. Współczesne pokolenie jest obserwatorem konwersji systemu finansowego³ czy wręcz zmiany paradygmatu finansów⁴, której towarzyszy zmiana roli przypisywanej instytucjom finansowym i ewolucja – opisującego ją – aparatu pojęciowego⁵. Sektor ubezpieczeń ma szczególnie duży potencjał integracji perspektywy długoterminowej zrównoważonego rozwoju z funkcjami sektora finansowego⁶. Potencjał ów stanowi uzasadnienie wyboru obszaru badawczego niniejszego opracowania.

Celem artykułu jest odpowiedź na dwa pytania: w jaki sposób sektor ubezpieczeń, poprzez realizację funkcji ubezpieczeń gospodarczych, wspiera (może wspierać) dążenie do zrównoważonego rozwoju i w jaki sposób ryzyka dla zrównoważonego rozwoju determinują ryzyko zakładu ubezpieczeń. Problem badawczy zostanie rozwiązany poprzez analizę teoretycznych podstaw ubezpieczeń gospodarczych, analizę materiałów źródłowych (rekomendacji, planów działania, regulacji prawnych, innych dokumentów międzynarodowych) sankcjonujących koncepcję zrównoważonego rozwoju w gospodarce, a w szczególności w jej sektorze finansowym.

1. Zrównoważony rozwój

Pojęcie zrównoważonego rozwoju jest bardzo szerokie. Termin ten pojawił się po raz pierwszy w 1980 roku w Światowej Strategii Ochrony Przyrody, wypracowanej po ponad dziesięciu latach intensywnego rozwoju myśli środowiskowej w jej współczesnym kształcie (za symboliczny jego początek uważa się wystąpienie Sekretarza Generalnego ONZ U Thanta w 1968 roku, a potem publikację jego raportu pod tytułem *Człowiek i jego środowisko* w 1969 roku). Dopiero jednak po upływie kilku lat od wprowadzenia terminu zrównoważonego rozwoju podjęto się opracowania jego pierwszej definicji. W raporcie Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju Narodów Zjednoczonych (zwanym Raportem Brundtland) w 1987 roku wskazano szeroki zakres pojęcia. Zrównoważony rozwój, według raportu, to taki sposób zaspokajania potrzeb współczesnego pokolenia, który nie

wicz, M. Orlicki, Poltext, Warszawa 2015, s. 14–19.

2. *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 28 listopada 2019 r. w sprawie alarmującej sytuacji klimatycznej i środowiskowej*, 2019/2930(RSP), Parlament Europejski, Bruksela 2019.
3. Por. S. Süer, *Developments on Sustainable Finance: A Growth Opportunity for Global Economy*, [w:] *Handbook of Research on Creating Sustainable Value in the Global Economy*, ed. U. Akkucuk, IGI Global – Business Science Reference, Hershey, PA 2020, s. 259.
4. Por. T. Michalski, A. Śliwiński, *Paradygmat finansów i nowe rodzaje ryzyka jako nośniki ryzyka systemowego*, „Problemy zarządzania” 2015, nr 13(5), s. 10.
5. Np. takich pojęć jak wskaźniki referencyjne, rachunkowość środowiskowa, ryzyko dla zrównoważonego rozwoju itp.
6. Por. *Financing a Sustainable European Economy. Final Report 2018 by the High-Level Expert Group on Sustainable Finance*, European Commission, Brussels 2018, s. 70–71.

ogranicza możliwości zaspokojenia ich przez przyszłe generacje⁷. Sformułowana wtedy definicja zdeterminowała definiowanie zrównoważonego rozwoju przez lata i znalazła swoje odzwierciedlenie w aktach prawnych⁸, politykach, strategiach rozwoju Wspólnoty Europejskiej czy konkretnych państw⁹ oraz w licznych opracowaniach naukowych¹⁰.

Wyodrębnienie trzech płaszczyzn zrównoważonego rozwoju, tj. płaszczyzny gospodarczej, środowiskowej i społecznej, stanowi wynik Pierwszego Szczytu Ziemi: II Konferencji Organizacji Narodów Zjednoczonych nt. Środowiska i Rozwoju. Deklaracja z Rio w sprawie środowiska i rozwoju [Karta Ziemi] oraz Globalny Program Działań [Agenda 21] przyjęte podczas konferencji wyraźnie akcentują znaczenie aspektów społecznych¹¹ (np. walka z nędzą, wspomaganie zdrowia ludzi, trwały rozwój osiedli ludzkich), którym podporządkowany powinien być rozwój gospodarczy realizowany z poszanowaniem elementów środowiska (z uwzględnieniem potrzeby ochrony atmosfery, ze zintegrowanym podejściem do planowania i zarządzania zasobami gruntów, prewencji pustynnienia itp.)¹².

Wielość definicji pojęcia zrównoważonego rozwoju, która powstała od czasu publikacji wyżej wskazanych dokumentów inicjujących, wymaga uporządkowania. Niezmiennie wyróżnić można dwa podstawowe elementy definiujące. Po pierwsze – cel rozwoju: zagwarantowanie zaspokojenia potrzeb obecnych pokoleń, niezagrażające zdolności przyszłych pokoleń do zaspokajania ich własnych potrzeb, i po drugie – płaszczyzny rozwoju, tj. płaszczyzna **gospodarcza, środowiskowa, społeczna**. Definicje różnią się przede wszystkim wagą przypisywaną poszczególnym płaszczyznom. Wiele z nich utożsamia zrównoważony rozwój z problemami środowiska¹³, podczas gdy inne, jak również wskazane wyżej dokumenty międzynarodowe, wyraźnie eksponują znaczenie aspektów społecznych¹⁴.

Realizowany od lat proces rozpoznawania zrównoważonego rozwoju integrował w tworzonych definicjach nie tylko aspekty ideowe (solidarność wewnątrzpokoleniowa i międzypokoleniowa),

-
7. Por. *Nasza wspólna przyszłość. Raport Światowej Komisji do spraw Środowiska i Rozwoju*, PWE, Warszawa 1991, s. 71.
 8. Zob. np. art. 74 w powiązaniu z art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483).
 9. Np. *Odnowiona Strategia Unii Europejskiej dotycząca Trwałego Rozwoju*, EU SDS 10117/06, Rada Unii Europejskiej, Bruksela 2006, s. 3.
 10. Zamiast wielu: M. Stanny, A. Czarnecki, *Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich Zielonych Płuc Polski. Próba analizy empirycznej*, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2011, s. 13–26.
 11. „Istoty ludzkie są w centrum zainteresowania w procesie zrównoważonego rozwoju”. Zob. *Deklaracja z Rio w sprawie środowiska i rozwoju*, [w:] *Dokumenty Końcowe Konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój”*. Rio de Janeiro, 3–14 czerwca 1992, Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa 1993, s. 13
 12. Zob. szerzej: S. Baczulis, *Idea zrównoważonego rozwoju w dokumentach końcowych Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro i Johannesburgu*, „Świat Idei i Polityki” 2003, t. 3, s. 110–112.
 13. Por. J. Łańcucki, *Trzy filary zrównoważonego rozwoju. Metrologia, ocena zgodności, normalizacja*, w: *Znormalizowane systemy zarządzania*, [red.] J. Łańcucki, Wydawnictwo UEP, Poznań 2010, s. 13; M. Stanny, A. Czarnecki, *op. cit.*, s. 21. Przykładowa definicja: „Taki przebieg rozwoju gospodarczego, który nie narusza w sposób istotny i nieodwracalny środowiska życia człowieka, godząc prawa przyrody i prawa ekonomii”. Za: K. Górka, B. Poskrobko, W. Radecki, *Ochrona środowiska. Problemy społeczne, ekonomiczne i prawne*, PWE, Warszawa 1995.
 14. Np. „Zrównoważony rozwój oznacza wykorzystanie rozwoju gospodarczego do zwiększenia sprawiedliwości społecznej przy jednoczesnym poszanowaniu ekosystemów i zasobów naturalnych”. Zob. J. Łańcucki, *op. cit.*, s. 13, a także „Zrównoważony rozwój obejmuje tworzenie systemu społeczno – gospodarczego, który zapewni wsparcie dla następujących celów: wzrostu dochodów realnych, podniesienia poziomu edukacji, poprawy zdrowia ludności i – uogólniając – jakości życia”. Zob. D. Pearce, A. Markandya, E. Barbier, *Blueprint for a Green Economy*, Earthscan, New York 2013, s. 1–2.

ale również elementy narzędziowe realizacji tego rozwoju. Autorzy publikacji podkreślali konieczność wypracowania konsensusu pomiędzy aktywnością ekonomiczną a działaniami promującymi zasady zrównoważonego rozwoju¹⁵. Osiągnięcie tego konsensusu okazuje się jednak niezmiernie trudne do zrealizowania, jako że cele rozwojowe są określane przez liczne podmioty, na różnych szczeblach organizacji systemu gospodarczego. W konsekwencji A. Dan Tarlock nazywa zrównoważony rozwój swoistym paradoksem, który odnosi się do wielu oczekiwań wielu ludzi, zależnych od ich otoczenia i punktu widzenia¹⁶. Uporządkowanie tak licznych oczekiwań wymaga integracji działań politycznych, gospodarczych i społecznych, co z kolei stanowi trzon ustawowej definicji zrównoważonego rozwoju¹⁷. Jednocześnie zintegrowane działania uwzględniać muszą długi horyzont czasowy, a decyzyje w ich zakresie muszą być podejmowane w oparciu o prognozy i scenariusze ich wpływu na płaszczyzny zrównoważonego rozwoju¹⁸.

Realizacja działań na rzecz zrównoważonego rozwoju natrafia na liczne bariery, wynikające przede wszystkim z naturalnego konfliktu, jaki powstaje pomiędzy dążeniem do celów w trzech płaszczyznach: ekonomicznej, społecznej i środowiskowej. Sposobem przewyższania wielu trudności jest system *governance*¹⁹, ułatwiający koordynację podejmowanych działań²⁰ oraz zakładający partycypację państwa, organizacji publiczno-prawnych, sektora prywatnego i całego społeczeństwa. Stąd nowsze dokumenty traktujące o przyczynku jednostek czy sektorów do zrównoważonego rozwoju mówią z kolei o uwzględnianiu czynników ESG (*Environmental, Social, Governance*) w decyzjach gospodarczych.

Koncepcja dobrego zarządzania (*governance*) ma swoje źródła w działalności z zakresu polityki pomocowej Banku Światowego realizowanej na rzecz państw rozwijających się²¹. W obszarze zrównoważonego rozwoju podejście oparte na *governance* zyskiwało znaczenie w inicjatywach podejmowanych po 2015 roku, choć dokumenty instytucji międzynarodowych zapowiadały jego znaczenie już z kilkuletnim wyprzedzeniem²². W toku rozwoju koncepcja *governance* wykroczyła poza granice „dobrego rządzenia” na szczeblu makroekonomicznym²³ i nabyła znaczenia również

15. Zob. m.in. *Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010–2020: regiony, miasta, obszary wiejskie*, MP nr 36, poz. 423. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010, s. 1444.

16. Por. A. D. Tarlock, *Ideas Without Institutions: The Paradox of Sustainable Development*, „India Journal of Global Legal Studies” 2011, nr 9(35), s. 36–39.

17. Por. Art. 3 pkt 50 ustawy Prawo Ochrony Środowiska

18. M. Stanny, A. Czarnecki, *op. cit.*, s. 19.

19. Pojęcie *governance* tłumaczone jest najczęściej na poziomie makroekonomicznym jako „dobre rządzenie”, na poziomie mikroekonomicznym zaś – jako ład korporacyjny. Por. J. Berniak-Woźny, *Good governance – narzędzie czy fundament zrównoważonego rozwoju?* „Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula” 2017, nr 55(4), s. 5.

20. Por. R. Ryan, E. D. Schoburgh, *Preface*, [w:] *Handbook of Research on Subnational Governance and Development*, ed. E. Schoburgh, R. Ryan, IGI Global, Hershey, PA 2017, s. XXVI.

21. Por. J. Berniak-Woźny, *op. cit.*, s. 10.

22. Por. R. Ryan, E. D. Schoburgh, *op. cit.*, s. XXVII; I. Dhaoui, *Good governance for sustainable development*, Munich Personal RePEc Archive, Munich 2019, s. 3, <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/92544/> [dostęp: 20.12.2019].

23. W ujęciu makroekonomicznym *governance* można rozumieć jako zespół atrybutów odnoszących się do procesów stanowienia prawa i ich podstaw instytucjonalnych. *Governance* obejmuje wzmacnianie partycypacji, przejrzystości, odpowiedzialności, publicznego dostępu do informacji. Pomaga przewyższać korupcję oraz zabezpieczyć zarówno przestrzeganie praw człowieka, jak i podporządkowanie się innym regulacjom prawnym. Por. F. Biermann i inni, *Integrating Governance into the Sustainable Development Goals*, „Policy Brief” 2015, no. 3, s. 2. Pobrano z: https://collections.unu.edu/eserv/UNU:1825/Post2015_UNU-IAS_PolicyBrief3.pdf [dostęp: 20.12.2019].

we wdrażaniu elementów zrównoważonego rozwoju na poziomie mikroekonomicznym (*governance* jako ład korporacyjny / system zarządzania)²⁴. Kwestią dyskusyjną jest, czy *governance* stanowi samodzielną płaszczyznę zrównoważonego rozwoju (co sugeruje powszechny w rozważaniach dotyczących rozwoju akronim ESG), czy też jest jednym z wielu narzędzi osiągania celów środowiskowych, społecznych i gospodarczych. Przez niektórych badaczy *governance* uznawana jest wręcz za podstawę zrównoważonego rozwoju²⁵.

Pomimo wyraźnych już u progu trzeciej dekady XXI wieku prawnych wytycznych, zdaniem niektórych naukowców zrównoważony rozwój pozostanie jednak wyłącznie paradygmatem, a więc kierunkiem działań, nie zaś celem możliwym do osiągnięcia²⁶. Cele stawiane dla różnych filarów rozwoju pozostają sprzeczne i w dużej mierze wzajemnie się wykluczają. Każde działanie człowieka pozostawia ślad środowiskowy i generuje ryzyko w obszarze społecznym. Co więcej, ograniczony zasób wiedzy przyrodniczej, a także długi horyzont czasowy analizy utrudnia, czy wręcz uniemożliwia, ocenę śladu środowiskowego. Nie pozwala zatem opisać precyzyjnie przyszłego stanu, który powinien być celem dążenia. W tym sensie dążenie do zrównoważonego rozwoju jest procesem, którego kierunek (cel realizacji) jest dynamicznie zmieniany wraz z postępem wiedzy, w szczególności przyrodniczej i technologicznej. Ograniczoność poznawcza współczesnego społeczeństwa generuje ryzyko błędów w wyznaczaniu działań na rzecz zrównoważonego rozwoju. Historia dostarcza przykładów decyzji, rozwiązań technologicznych, które – podejmowane w odpowiedzi na problem środowiskowy w jednym obszarze – generowały dużo bardziej obciążające dla środowiska efekty w innym. Jednym z nich jest eliminacja problemu smogu w Wielkiej Brytanii poprzez budowę wyższych kominów odprowadzających zanieczyszczenia w dużym oddaleniu od powierzchni ziemi (co stanowi większe zagrożenie dla warstwy ozonowej)²⁷ czy też czyszczenie plam oleju z terenów wybrzeża gorącą wodą (powodujące naruszenie równowagi wielu gatunków nadbrzeżnej fauny)²⁸. Doświadczenia powyższe i przypisanie wysokiej wagi problemom zrównoważonego rozwoju nadaje priorytet perspektywie długookresowej i wieloaspektowej w rozwiązywaniu problemów środowiskowych. Nieustannie jednak pojawiają się problemy decyzyjne, które w świetle współczesnej wiedzy nie mają rozwiązań jednoznacznie pozytywnych i wzmacniających zrównoważony rozwój.

24. Jedną z definicji systemu *governance* o charakterze operacyjnym przywołuje dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (*Solvency II*) [OJ UE L 335/1 17.12.2009], dalej: dyrektywa *Solvency II*. Art. 41 dyrektywy stanowi: „System obejmuje co najmniej odpowiedzialną, przejrzystą strukturę organizacyjną, w której zakresy odpowiedzialności są jasno przypisane i odpowiednio podzielone, oraz skuteczny system zapewniający przekazywanie informacji. Obejmuje on zgodność z wymogami określonymi w dalszych regulacjach”.

25. Por. I. Dhaoui, *op. cit.*, s. 3.

26. Por. J. Żuchowski, *Jakość jako główna determinanta osiągania celów zrównoważonego rozwoju*, [w:] *Rola znormalizowanych systemów zarządzania w zrównoważonym rozwoju*, [red.] J. Łańcucki, Wydawnictwo UEP, Poznań 2011, s. 59.

27. Por. E. Fisher, B. Lange, E. Scotford, *Environmental Law, Text, Cases, and Materials*, Oxford University Press, Oxford 2013, s. 618.

28. Por. A. Wedeł-Domaradzka, A. Domaradzki, *Odpowiedzialność korporacji za szkody w środowisku – sprawa Exxon Valdez*, „Logistyka” 2011, nr 6, s. 4473–4483.

2. Funkcje ubezpieczeń gospodarczych

Funkcjonowanie ubezpieczeń gospodarczych jest powszechnie identyfikowane nie tylko z zaspokajaniem indywidualnych potrzeb stron umowy ubezpieczenia (czy szerzej podmiotów prawnego stosunku ubezpieczenia), ale też z realizacją szerszych funkcji społeczno-gospodarczych²⁹. Co więcej, realizacja funkcji społeczno-gospodarczych nie jest wyłącznie sumą efektów realizowanych zadań wobec podmiotów indywidualnych³⁰. Poprzez techniczne instrumentarium ubezpieczeniowe (wysokość składki, ograniczenia techniczno-ubezpieczeniowe) ubezpieczyciele pełnią rolę quasi-regulacyjną względem atrybutów aktywności ubezpieczonych³¹. Przyczyniają się zatem – obok budowania poczucia bezpieczeństwa i ochrony (ujęcie indywidualne) – do zmniejszenia skutków realizacji ryzyka dla społeczeństwa jako całości (ujęcie społeczne). Specyfika mechanizmu ubezpieczenia znajduje zatem swoje odzwierciedlenie w efektach na poziomie makro lub nawet globalnym organizacji systemów gospodarczych.

Ubezpieczenia gospodarcze są nierzadko wykorzystywane świadomie i celowo dla realizacji zadań polityki państwa, wspólnoty państw, organizacji międzynarodowych, poprzez zastosowanie bogatego wachlarza narzędzi politycznych³², np. poprzez nałożenie obowiązku ubezpieczenia (np. obowiązkowe ubezpieczenia środowiskowe), przyznanie subwencji do składki ubezpieczeniowej (np. subwencjonowanie składki w ubezpieczeniach upraw), zwolnienie z opodatkowania składki lub wypłat z tytułu umów ubezpieczenia (np. produkty emerytalne) czy gwarantowanie pokrycia nadwyżkowych szkód (np. ubezpieczenie kredytu kupieckiego gwarantowane przez Skarb Państwa). Odpowiedni dobór instrumentów polityki państwa pozwala tak determinować rynek ubezpieczeń, by ten realizował cele m.in. polityki eksportowej, polityki w zakresie zabezpieczenia społecznego, zdrowotnego, polityki rolnej czy innej kategorii polityki państwa.

Cele polityki w różnych obszarach osiąmane są poprzez eksploatację funkcji doktrynalnie przypisywanych ubezpieczeniom. Literatura przedmiotu wyróżnia trzy podstawowe funkcje (grupy funkcji) ubezpieczeń gospodarczych: funkcję ochrony ubezpieczeniowej, prewencji ubezpieczeniowej oraz funkcje finansowe³³. Pozostają one w silnej relacji wzajemnie determinującej ich zasięg.

Funkcja ochrony ubezpieczeniowej pozostaje bezwzględnie funkcją nadrzędną wobec pozostałych wymienionych i nie ma już w literaturze – ani ekonomicznej, ani prawniczej³⁴ – wątpliwości co do jej pierwotnego znaczenia wobec kompensacji ubezpieczeniowej. Ta druga realizuje się tylko warunkowo, w sytuacji materializacji ryzyka, tj. zaistnienia przewidzianego w umowie wypadku ubezpieczeniowego. W ujęciu społecznym kompensacja ma za zadanie naprawę szkód ubezpieczeniowych, a zatem stabilizację uwarunkowań społeczno-gospodarczych po realizacji

29. J. Handschke, *Gospodarcze i społeczne znaczenie ubezpieczeń gospodarczych*, [w:] *Vademecum ubezpieczeń gospodarczych*, [red.] T. Sangowski, Saga Printing, Poznań 1999, s. 47–48.

30. E. J. Vaughan, T. Vaughan, *Fundamentals of Risk and Insurance*, John Wiley&Sons, Hoboken 2008, s. 36.

31. P. Bennett, *Anti-Trust? European Competition Law and Mutual Environmental Insurance*, "Economic Geography" 2000, nr 76(1), s. 51–52.

32. J. Handschke, *Pojęcie, treść i zasady polityki ubezpieczeniowej – rozważania nie tylko metodologiczne*, [w:] *Studia ubezpieczeniowe*, [red.] T. Sangowski, Wydawnictwo AE, Poznań 1998, s. 58 i nast.

33. *Ibidem*, s. 45–60.

34. Por. J. Pokrzywniak, *Komentarz do art. 805 Kodeksu cywilnego*, [w:] *Kodeks cywilny. Tom III. Komentarz. Art. 627–1088*, [red.] M. Gutowski, CH Beck, Warszawa 2019, www.legalis.pl [dostęp: 16.04.2020].

zdarzeń losowych. Ochrona ubezpieczeniowa, obok kompensacji, generuje dodatkowe efekty społeczno-gospodarcze, w tym przede wszystkim stymuluje podejmowanie określonych aktywności wspierających rozwój gospodarczy w dwójnasób. Po pierwsze, gwarancja ochrony eliminuje barierę zbyt dużego ryzyka w procesie decyzyjnym podmiotów gospodarujących. Po drugie, podaż ochrony ubezpieczeniowej i jej wycena są informacjami o wielkości ryzyka dostarczanymi przez podmiot profesjonalny z zakresu zarządzania ryzykiem, tj. zakład ubezpieczeń. Tym samym dostępność ochrony ubezpieczeniowej lub – przeciwnie – jej brak (ograniczony np. zbyt wysoką ceną) może determinować rodzaje podejmowanych przez podmioty gospodarcze działań.

Podaż ochrony ubezpieczeniowej oraz jej cena mogą być determinowane warunkami stawianymi przez ubezpieczycieli, których spełnienie przez ubezpieczających skutecznia realizację funkcji prewencji ubezpieczeniowej³⁵. Oddziaływanie ubezpieczyciela na atrybuty ryzyka nie musi mieć charakteru bezpośredniego (jak wyżej, gdzie zakład ubezpieczeń obligował do podejmowania określonych działań na ryzyku). Ubezpieczyciele wpływają na atrybuty ryzyka również pośrednio, poprzez mentalne kształtowanie postaw ubezpieczających / ubezpieczonych z wykorzystaniem bogatego spektrum ograniczeń odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń (narzędzi techniczno-ubezpieczeniowych). W końcu – ubezpieczyciele, jako podmioty istotnie zainteresowane poziomem materializacji ryzyka i, w konsekwencji, wysokością wypłacanych świadczeń – mogą podejmować i podejmują działania prewencyjne o charakterze ogólnym, zarówno na poziomie świadomościowym (społeczna kampania informacyjna), jak i faktycznym (np. współfinansowanie stacji meteorologicznych). Szczególne znaczenie prewencji ubezpieczeniowej zasadza się jednak na działaniach u źródła, które modyfikują indywidualną aktywność samych podmiotów ryzyka (ubezpieczonych).

Potencjał kierunkowego stymulowania aktywności ubezpieczonych i poszukujących ochrony nie wyczerpuje jednak zakresu wpływu ubezpieczycieli na rzeczywistość gospodarczą. Późniejsze w stosunku do wypracowania koncepcji ochrony ubezpieczeniowej, acz nie mniej istotne jest spojrzenie na ubezpieczenia przez pryzmat ich funkcji kapitałowych³⁶. Ubezpieczyciele, jako instytucje finansowe (inwestorzy instytucjonalni, instytucje pośrednictwa finansowego³⁷), kontrolują ogrom przepływów finansowych realizowanych na rynkach finansowych. Wolumen inwestycji ubezpieczycieli, przerastający nawet wyniki sektora bankowego, czyni ubezpieczycieli jednymi z największych kreatorów podaży kapitałów. Poprzez świadome kierowanie strumienia kapitałów mogą oni determinować rozwój określonych sektorów gospodarki o tyle, o ile ich inwestycje pozostaną rentowne, bezpieczne i płynne w zakresie, w jakim wymagają tego regulacje prawne³⁸.

35. Rozumianą szeroko, jako zmniejszenie prawdopodobieństwa realizacji wypadku ubezpieczeniowego i zmniejszenie jego skutków. Por. T. Sangowski, J. Handschke, W. Mogiński, *Prewencja a ubezpieczenia w świetle polskiej teorii i praktyki ubezpieczeniowej*, „Studia Ubezpieczeniowe” 1979, tom IV, s. 7–8.

36. Por. D. Farny, *Versicherungsbetriebslehre*, 4. Aufl., Verlag Versicherungswirtschaft, Karlsruhe 2006, s. 11 i nast.

37. *Ibidem*.

38. Zob. art. 276 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (tekst jedn. Dz. U. 2019, poz. 381), dalej: u.dz.u.r.; art. 132 dyrektywy *Solvency II*.

3. Zakład ubezpieczeń jako podmiot determinujący atrybuty ryzyka dla zrównoważonego rozwoju

Mnogość funkcji ubezpieczeń gospodarczych, wielopłaszczyznowość zrównoważonego rozwoju, a także bogate spektrum produktów ubezpieczeniowych, które mogą być sklasyfikowane poprzez przypisanie do określonego działu i grupy ubezpieczeń³⁹, każą postrzegać znaczenie ubezpieczeń dla zrównoważonego rozwoju jako rozbudowaną, kilkunymiarową sieć powiązań. Alternatywne podejście analityczne do wyżej przedstawionego zagadnienia zaproponowała już w roku 2009 jednostka zajmująca się zrównoważonym rozwojem w strukturach Organizacji Narodów Zjednoczonych – Program Środowiskowy Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNEP – *United Nations Environment Programme*). Zamiast na funkcji ubezpieczeń gospodarczych skoncentrowała się ona na atrybutach przypisywanych ubezpieczycielom, a wynikłych z konkretnych działań przez nich realizowanych, tj. z zarządzania ryzykiem, ponoszenia finansowych konsekwencji realizacji ryzyka, czy realizacji zadań inwestycyjnych⁴⁰.

W obszarze badawczym historycznie najwcześniej analizowane było znaczenie ubezpieczeń dla **płaszczyzny ekonomicznej zrównoważonego rozwoju**, tj. wzrostu gospodarczego mierzonego takimi wskaźnikami, jak np. tempo wzrostu PKB czy PKB *per capita*. Opisywano relację pomiędzy wskaźnikami ubezpieczeniowymi [tj. wskaźnik penetracji ubezpieczeń] a wynikami działalności gospodarczej. Relację ubezpieczeń i wzrostu gospodarczego postrzegano dwukierunkowo: z jednej strony wskazywano rozwój ubezpieczeń jako determinantę wzrostu gospodarczego, z drugiej – odwrotnie, to silny rynek ubezpieczeniowy i reasekuracyjny uznawano za czynnik znacznego wzrostu gospodarczego⁴¹. W latach dziewięćdziesiątych Harold D. Skipper⁴² zidentyfikował i nazwał podstawowe ścieżki transmisji pozytywnych efektów ekonomicznych realizowanych poprzez system ubezpieczeń gospodarczych. Ich – dostosowane do współczesnych uwarunkowań – zakresy obejmują efektywne zarządzanie ryzykiem, wspieranie stabilności finansowej, uzupełnianie lub substytuowanie programów rządowych, budowanie bodźców do działań na rzecz łagodzenia konsekwencji szkód ekonomicznych⁴³. Oddziaływanie powyższe jest efektem podejmowania przez ubezpieczycieli koniecznych zadań, które wkomponowane są w strategię osiągania ich partykularnych celów. Zadania te obejmują m.in. ocenę ryzyka, prewencję, zarządzanie portfelem aktywów, komercyjne obejmowanie ochroną tych rodzajów ryzyka, które są istotne z punktu widzenia dobra publicznego (pozostają w obszarze interesów działania państwa). Proces rozwoju gospodarczego jest w efekcie wzmocniony m.in. przez bardziej efektywną alokację zasobów podmiotów gospodarczych, dokapitalizowanie działalności gospodarczej, zwiększenie odporności podmiotów instytucjonalnych i indywidualnych na szoki wynikające z materializacji ryzyka, optymalizację polityki fiskalnej.

39. Por. załącznik do u.dz.u.r.; załączniki I i II do dyrektywy *Solvency II*.

40. Por. *The global state of sustainable insurance. Understanding and integrating environmental, social and governance factors in insurance*, UNEP, Geneva 2009, s. 24.

41. Por. *Indexing resilience: A primer for insurance markets and economies*, „Sigma” 2009, no 5, s. 32.

42. H. Skipper, *Foreign insurers in emerging markets: Issues and concerns*, International Insurance Foundation, Washington 1997, s. 13.

43. Por. *Indexing resilience ...*, s. 32–33.

Zidentyfikowane przez Skippera, zmodyfikowane w ujęciu przedstawionym przez Swiss Re, ścieżki transmisji pozytywnych efektów mogą być paralelnie zastosowane do oceny relacji ubezpieczeń gospodarczych i **płaszczyzny środowiskowej zrównoważonego rozwoju**. Zrównoważony rozwój w aspekcie środowiskowym jest wzmacniany zarówno przez realizację funkcji podstawowej ubezpieczeń gospodarczych, tj. ochronę ubezpieczeniową, jak również poprzez funkcje z zakresu prewencji oraz inwestycji.

Funkcja ochrony ubezpieczeniowej przyczynia się do realizacji celów środowiskowych na kilka sposobów. Po pierwsze, ubezpieczyciele w sposób poprzedzony analizą ryzyka przez pryzmat ich indywidualnych celów limitują ochronę ubezpieczeniową dla przedsięwzięć generujących znaczne ryzyko dla środowiska. Działania takie są podejmowane szczególnie w obszarze specjalistycznych ubezpieczeń środowiskowych, ale również w większości ogólnych ubezpieczeń odpowiedzialności, ubezpieczeń mienia czy innych interesów majątkowych, gdzie w zdecydowanej większości ryzyko związane z powstaniem szkody środowiskowej⁴⁴ pozostaje poza zakresem ochrony ubezpieczeniowej. Roszczenia związane ze szkodami środowiskowymi z kolei – zwłaszcza w obszarze ubezpieczeń odpowiedzialności – nieustannie zyskują na znaczeniu. W szczególnych przypadkach roszczenia zaczynają obejmować nawet skutki pośrednie oddziaływania na środowisko, w tym przede wszystkim skutki zmian klimatycznych wywołanych emisją dwutlenku węgla. Limitowanie ochrony ubezpieczeniowej w powyższy sposób jest jedną z barier rozwoju działalności szkodliwej dla środowiska.

Po drugie, również partykularne, gospodarcze cele zakładów ubezpieczeń determinują zakres świadczonej przez nich ochrony ubezpieczeniowej w szeroko rozumianych ubezpieczeniach katastroficznych. Jeżeli przyjąć, że nasilone oddziaływanie katastrof naturalnych (mierzone ich zwiększoną częstością i siłą oddziaływania) jest efektem wpływu człowieka na środowisko, limity ochrony ubezpieczeniowej w zakresie skutków tych katastrof dodatkowo zwiększają ciężar konsekwencji powyższego. W ujęciu społecznym nie tylko skutkują podejmowaniem działań na rzecz ograniczenia dotkliwości katastrof naturalnych (środki zmniejszania wielkości szkody), ale również przyczyniają się do podejmowania globalnych wysiłków na rzecz ograniczania wpływu człowieka na klimat, w tym deklaracji z Paryża, zobowiązującej jej sygnatariuszy do zmniejszenia emisji dwutlenku węgla i ograniczenia wzrostu średniej temperatury na Ziemi.

W końcu, działalność prośrodowiskowa realizowana przez ubezpieczycieli wykracza również poza bezpośredni związek z rachunkiem ekonomicznym i technologią ubezpieczeniową. Ograniczanie ochrony ubezpieczeniowej działalności szkodliwej środowiskowo (*brown activity*) także w tym zakresie, w którym szkodliwe oddziaływanie na środowisko nie determinuje bezpośrednio odpowiedzialności ubezpieczyciela, pozostaje działaniem z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR). CSR w tym zakresie pozostaje jednak niezmiennie silnie połączony z trzonem działalności ubezpieczeniowej i funkcjami ubezpieczeń gospodarczych. Choć nie jest bezpośrednio powiązany z rachunkiem ekonomicznym ubezpieczycieli, to jednak wspiera budowanie wizerunku towarzystw ubezpieczeniowych, który w przypadku usług niematerialnych pozostaje często jednym z najistotniejszych kryteriów wyboru usługodawcy⁴⁵. Spektakularna

44. Szkada środowiskowa rozumiana szeroko, zob. M. Lemkowska, *Systemy zarządzania środowiskowego zgodne z wymaganiami normy ISO 14001 na tle wybranych determinant rozwoju rynku ubezpieczeń środowiskowych*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020, s. 15–16.

45. Por. M. Menhart, A. Pyka, B. Ebersberger, H. Hanusch, *Industry Dynamics in the German Insurance Market*, [w:] *Applied Evolutionary Economics and the Knowledge-based Economy*, [ed.] A. Pyka, H. Hanusch, Edward Edgar Publishing Limited, Cheltenham 2006, s. 106.

aktywność ubezpieczycieli w tym zakresie wiąże się z ograniczaniem ochrony projektów w sposób jednoznaczny klasyfikowanych jako szkodliwe dla środowiska, w tym w szczególności projektów opartych na węglu kamiennym⁴⁶.

Pasywne wykorzystanie funkcji ochrony ubezpieczeniowej (powyżej) przeciwstawić należy aktywnej formie determinowania skutków dla środowiska w systemie ubezpieczeń gospodarczych. Wspieranie działalności prośrodowiskowej poprzez odpowiednio dopasowaną ofertę ochrony przedsiębiorców jest jednym z przykładów aktywnej postawy ubezpieczycieli. Inwestycje środowiskowe budują ogromne pole ubezpieczeniowe, które może intensywnie zdeterminować kształt działalności ubezpieczeniowej w przyszłości⁴⁷. Barierą takich przedsięwzięć po stronie ubezpieczycieli jest niezmiennie brak jednoznacznej taksonomii działalności gospodarczej. Ograniczenia poznawcze (przede wszystkim w zakresie nauk przyrodniczych) oraz wielowymiarowość oddziaływania na środowisko nie pozwalają na wyraźne zaklasyfikowanie aktywności do jednej z dwóch grup: *green activities* lub *brown activities*. Pomimo powyższego na szczeblu ustawodawstwa Unii Europejskiej podjęto już regulacyjne działania zmierzające do określenia zakresu pojęcia „równoważonej środowiskowo działalności gospodarczej”. Źródła tych regulacji należy dopatrywać się wprawdzie w potrzebie optymalizacji realizacji funkcji kapitałowych inwestorów instytucjonalnych, niemniej przejrzysta taksonomia ułatwi również wykorzystanie trzonu działalności instytucji finansowych dla celów środowiskowych (tj. świadczenie ochrony ubezpieczeniowej czy aktywność kredytowa). Definicje regulacyjne jednak każdorazowo będą dookreślane wiedzą przede wszystkim z zakresu nauk przyrodniczych, co zdynamizuje i zindywidualizuje proces klasyfikacji działalności do kategorii działalności gospodarczej zrównoważonej środowiskowo.

Taksonomia działalności może stać się podstawą etykietowania produktów finansowych, w tym ubezpieczeniowych. Choć ponownie, uzasadnienie dla wysiłków ustawodawczych UE koncentruje się na etykietowaniu aktywów inwestycyjnych celem optymalizacji funkcji kapitałowych podmiotów sektora ubezpieczeniowego, nie ma prawnych przeszkód, żeby wykorzystać tę regulacyjną klasyfikację jako podstawę dla etykietowania produktów ubezpieczeniowych. Powyższe możliwe i uzasadnione jest w obu działach ubezpieczeń. W ubezpieczeniach na życie wiązać się może z kierunkiem inwestycyjnym obranym przez ubezpieczyciela, zarówno w części ochronnej, jak i kapitałowej produktów ubezpieczenia (tj. w sytuacji ponoszenia ryzyka inwestycyjnego przez ubezpieczyciela, jak również w części produktu, gdzie spoczywa ono na ubezpieczającym). W ubezpieczeniach majątkowych zrównoważony produkt ubezpieczeniowy oznaczać może zarówno taki, który dostarcza ochrony dla prośrodowiskowej działalności gospodarczej, jak i ten, gdzie ubezpieczyciel zobowiązuje się wypłacić świadczenie w związku z koniecznością naprawy szkody środowiskowej.

Klasyfikowanie produktu ubezpieczenia do kategorii zrównoważonego produktu finansowego determinowane jest nie tylko samym faktem świadczenia ochrony ubezpieczeniowej, a również działaniem prewencyjnym realizowanym przez ubezpieczyciela, a polegającym na obligowaniu poszukujących ochrony do modyfikacji atrybutów ich działalności, tak by realizowała funkcje

46. Do ubezpieczycieli i reasekuratorów, którzy wykluczyli lub bardzo ograniczyli świadczenie ochrony ubezpieczeniowej projektów opartych na energii węglowej, należą m.in. Axa, Allianz, Talanx, Swiss Re, Munich Re. Wykaz instytucji finansowych o znaczeniu systemowym [*Systemically Important Financial Institutions – SIFs*], które ograniczają swoje usługi względem działalności gospodarczej opartej na węglu, wraz z opisem rodzaju ograniczeń przygotowuje i aktualizuje Institute for Energy Economics and Financial Analysis (IEEFA), zob. <https://ieefa.org/finance-exiting-coal/> [dostęp: 11.02.2020].

47. Por. S. Süer, *op. cit.*, s. 268; *EIOPA consultation paper ...*, s. 33.

prośrodowiskowe bądź ograniczała negatywne oddziaływanie na środowisko. Realizacja funkcji prewencyjnej przejawia się również w większości produktów ubezpieczeniowych w celowym zastosowaniu ograniczeń techniczno-ubezpieczeniowych, co determinuje poziom hazardu motywacyjnego podmiotów objętych ochroną ubezpieczeniową. Ograniczenia, podobnie jak inne limity ochrony ubezpieczeniowej, powinny być jednak każdorazowo analizowane w kontekście pogłębiającej się luki pokrycia (*protection gap*⁴⁸) i jej konsekwencji dla realizacji celów zrównoważonego rozwoju.

Kryteria taksonomii działalności – przywołane wyżej jako baza tworzenia zrównoważonych produktów ubezpieczeniowych – opracowywane są na szczeblu Unii Europejskiej przede wszystkim w związku z koniecznością środowiskowej optymalizacji działalności inwestycyjnej inwestorów instytucjonalnych (w tym ubezpieczycieli). To w obszarze inwestycji ubezpieczeniowych regulator wydaje się – biorąc pod uwagę priorytety ustawodawcze – upatrywać głównej siły determinującej po stronie ubezpieczycieli i innych instytucji finansowych dla zrównoważonego rozwoju. Szacuje się, że samo osiągnięcie wyznaczonych przez Unię Europejską celów dotyczących energii i klimatu na rok 2030 wymaga dodatkowych inwestycji w wysokości 180 mld euro rocznie⁴⁹. Dla uzyskania neutralności klimatycznej w 2050 roku niezbędne są dodatkowe środki⁵⁰. Sektor ubezpieczeń jest z kolei według Insurance Europe uznawany za największego inwestora instytucjonalnego w Europie, z wartością zarządzanych aktywów przewyższającą 10 bilionów euro⁵¹. Słusznie jednak zauważono, że dokonywanie zrównoważonych inwestycji przez inwestorów instytucjonalnych będzie możliwe, o ile emitenci zrównoważonych instrumentów finansowych będą realizowali przejrzystą politykę informacyjną w zakresie aspektów środowiskowych i społecznych.

Kamieniem milowym w osiągnięciu powyższego było uchwalenie Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 roku zmieniającej dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy⁵². Akt ten uzupełniał regulacje sprawozdawcze⁵³ o zobowiązanie do ujawniania informacji niefinansowych, w tym w szczególności dotyczących kwestii środowiskowych, społecznych i pracowniczych, poszanowania praw człowieka, przeciwdziałania korupcji i łapownictwu⁵⁴. W kwestiach środowiskowych sprawozdawczość ma obejmować informacje o obecnym i przewidywanym wpływie jednostki na środowisko, a także

48. Por. np. P. Jarzabkowski, K. Chalkias, E. Cacciatori, R. Bednarek, *Between State and Market: Protection Gap Entities and Catastrophic Risk*, Cass Business School, University of London, London 2018, s. 3–4.

49. Europejski Bank Inwestycyjny (EBI) szacuje lukę inwestycyjną nawet na poziomie 270 mld euro rocznie. Por. *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Banku Centralnego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Plan działania: Finansowanie zrównoważonego wzrostu gospodarczego*, COM (2018) 97 final, Komisja Europejska, Bruksela 2018, s. 3.

50. Por. *Wytyczne dotyczące sprawozdawczości w zakresie informacji niefinansowych: Suplement dotyczący zgłaszania informacji związanych z klimatem*, C(2019) 209, Komisja Europejska, Bruksela 2019, s. 2.

51. Por. *Insurance Europe comments on the EC proposal for a regulation on disclosures for sustainable investments and sustainability risks*, Position Paper ECO-LTI-18-034, Insurance Europe, Brussels 2018, s. 1.

52. OJ UE 15.11.2014 L 330/1.

53. Dyrektywa zmieniana: Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE oraz uchylająca dyrektywę Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG (OJ UE 29.6.2013 L 182/19).

54. Pkt 6 Preambuły dyrektywy 2014/95/UE.

na zdrowie i bezpieczeństwo, wykorzystywanie energii odnawialnej lub nieodnawialnej, emisję gazów cieplarnianych, zużycie wody i zanieczyszczenie powietrza⁵⁵. Zakres podmiotowy stawianych wymogów jest efektem kompromisu pomiędzy koniecznością obciążenia regulacyjnego grupy małych i średnich przedsiębiorstw, a siłą oddziaływania na aspekty zrównoważonego rozwoju tych większych. W efekcie zobowiązania publikacyjne w obszarze informacji niefinansowych zostały nałożone na jednostki interesu publicznego, przekraczające kryterium średniej liczby 500 pracowników w ciągu roku obrotowego. Tym samym ubezpieczyciele stali się zarówno beneficjentami tych regulacji – jako inwestorzy instytucjonalni, jak i podmiotami ich obowiązków⁵⁶. Ich przemyślana strategia w obszarze działań na rzecz zrównoważonego rozwoju stała się zatem niezbędną wobec konieczności utrzymania podaży kapitału, a także wobec zadań wizerunkowych, jakie każdorazowo stoją przed dostawcą usług skrajnie niematerialnych. Siła determinująca dyrektywy do wzmacniania zrównoważonego rozwoju pozostaje jednak warunkowa, uzależniona jest bowiem od świadomości [wyrażonej m.in. w celach i kryteriach podejmowania decyzji] zarówno kapitałodawców, jak i klientów zakładów ubezpieczeń⁵⁷. Wagę tego aktu prawnego podnoszą dokumenty na szczeblu Unii Europejskiej do niego się odnoszące. W 2017 roku opublikowano *Wytyczne dotyczące sprawozdawczości w zakresie informacji niefinansowych*⁵⁸, a w 2019 roku – suplement do nich, dotyczący zgłaszania informacji związanych z klimatem⁵⁹. Ten drugi dokument przyjęto jako odpowiedź na wezwania porozumienia klimatycznego z Paryża z 2015 roku i sprawozdań, zaleceń, planów wydawanych na jego podstawie.

Już w 2016 roku rozpoczęła pracę powołana przez Komisję Europejską grupa ekspertów ds. zrównoważonego rozwoju. Na podstawie wyników jej prac Komisja Europejska przyjęła w 2018 roku plan działania w obszarze finansowania zrównoważonego wzrostu gospodarczego⁶⁰. Realizacja planu ma z jednej strony doprowadzić do pożądanego ukierunkowania przepływów kapitałowych, tak by wzmacniały osiąganie zrównoważonego wzrostu. Decyzje inwestycyjne – według planu – mają być determinowane obok czynników czysto ekonomicznych [tj. pożądane bezpieczeństwo, płynność, rentowność] uwzględnianiem czynników środowiskowych i społecznych. Z drugiej strony, plan ma doprowadzić do wzmocnienia funkcji zarządczych inwestorów instytucjonalnych, a w szczególności kładzie nacisk na zarządzanie ryzykiem finansowym wynikającym ze zmian klimatu, wyczerpywania się zasobów, degradacji środowiska oraz kwestii społecznych. Operacyjne działania przewidziane w dokumencie mają się opierać na transparentności

55. Pkt 7 Preambuły dyrektywy 2014/95/UE.

56. Ubezpieczyciele są jednostkami interesu publicznego. Por. art. 2 dyrektywy 2013/34/UE.

57. Stowarzyszenie reprezentujące europejskie instytucje finansowe [EACB, EBF, EFAMA, ESBG, IE, PensionsEurope], we wniosku skierowanym 9 czerwca 2020 r. do Komisji Europejskiej, podnosi ponadto problem porównywalności dostarczanych danych, a także wysokie koszty ich pozyskania szczególnie dla małych instytucji finansowych. Stąd powyższy wniosek dotyczy stworzenia centralnego, publicznego rejestru danych z zakresu ESG. Por. *Call for EU Action: a centralized register for environmental, social and governance (ESG) data in the EU*, Brussels 2020, www.insuranceurope.eu [dostęp: 6.07.2020].

58. *Wytyczne dotyczące sprawozdawczości w zakresie informacji niefinansowych*, C[2017] 4234 final, Komisja Europejska, Bruksela 2017.

59. *Wytyczne dotyczące sprawozdawczości w zakresie informacji niefinansowych: Suplement dotyczący zgłaszania informacji związanych z klimatem*, C[2019] 209/01, Komisja Europejska, Bruksela 2019.

60. Por. *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego...*

i perspektywie długoterminowej⁶¹. Autorzy dokumentu zaproponowali hierarchię działań, które pozostają w kompetencji ustawodawcy europejskiego i instytucji Unii Europejskiej, a które mają wesprzeć aktywności przedsiębiorstw w ich dążeniu do osiągania celów zrównoważonego rozwoju. Zdecydowany priorytet nadano konieczności ustanowienia unijnego systemu klasyfikacji zrównoważonych działań i stworzenia norm i oznakowań dla ekologicznych produktów finansowych. W dalszej kolejności zaplanowano m.in. wyraźne wspieranie inwestowania w zrównoważone projekty, opracowanie wskaźników referencyjnych zrównoważonego rozwoju, uwzględnienie problematyki zrównoważonego rozwoju w doradztwie finansowym, w usługach ratingowych i badaniach rynku. Całość działań analizowana ma być przez pryzmat obowiązków nakładanych innymi aktami na inwestorów instytucjonalnych, a także wymogów ostrożnościowych, przed którymi stoją banki i zakłady ubezpieczeń. Postulowana w dokumencie zmiana kontekstu decyzji gospodarczych znajduje swój wyraz również we wskazaniu konieczności zmian perspektywy ładu korporacyjnego, sprawozdawczości i rachunkowości⁶².

Założona przez Komisję Europejską perspektywa działań instytucjonalnych jest długoterminowa, co wynika z wielowymiarowości zagadnień finansowania zrównoważonego rozwoju. Jednocześnie jednak działania mają być podejmowane niezwłocznie, według ściśle ustalonego harmonogramu. Już w maju 2018 roku Komisja Europejska przygotowała trzy wnioski ustawodawcze, uchwalone w listopadzie 2019 i czerwcu 2020 roku w formie rozporządzenia. Wartości dodanej pierwszego w kolejności wniosku (COM[2018] 353 final)⁶³, uchwalonego dopiero w czerwcu 2020 roku⁶⁴, należy szukać przede wszystkim we wprowadzeniu jednolitych kryteriów klasyfikowania działalności jako zrównoważonej środowiskowo. Według tych kryteriów działalność zrównoważona środowiskowo wnosi istotny wkład w realizację co najmniej jednego z celów środowiskowych i jednocześnie nie wyrządza poważnych szkód dla żadnego z celów środowiskowych. Punktem odniesienia dla oceny pozostają zatem cele środowiskowe wskazane we wniosku, tj. łagodzenie zmian klimatu, adaptacja do zmian klimatu, zrównoważone wykorzystanie i ochrona zasobów wodnych i morskich, przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym, zapobieganie zanieczyszczeniu i jego kontrola, a także ochrona i odbudowa bioróżnorodności i ekosystemów. Dzisiejszy brak precyzyjnej operacjonalizacji takich pojęć jak „poważne szkody” i „istotny wkład w realizację celów środowiskowych” pozwala zatem również działalność wybranych ubezpieczycieli klasyfikować jako działalność zrównoważoną środowiskowo.

Powyższy zbiór postulowanych atrybutów działalności stanowi wytyczne dotyczące lokowania aktywów ubezpieczycieli. Uzupełniony jest rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 listopada 2019 roku⁶⁵, przyjętym z kolejnego wniosku ustawodawczego złożonego w maju 2018 roku. Regulacja dostarcza pakiet narzędzi rynku kapitałowego, które ułatwia-

61. *Ibidem*, s. 2.

62. *Ibidem*, s. 5–14.

63. *Wniosek: Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje*, COM[2018] 353 final, Komisja Europejska, Bruksela 2018.

64. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje, zmieniające rozporządzenie (UE) 2019/2088 (OJ UE 22.6.2020 L 198/13).

65. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2089 z dnia 27 listopada 2019 r. zmieniające rozporządzenie (UE) 2016/1011 w odniesieniu do unijnych wskaźników referencyjnych transformacji klimatycznej oraz unijnych wskaźników referencyjnych dostosowanych do porozumienia paryskiego, a także

ją decyzje inwestycyjne inwestorów instytucjonalnych. Dokument wprowadził dwie kategorie wskaźników referencyjnych⁶⁶: wskaźniki referencyjne transformacji klimatycznej oraz unijne wskaźniki referencyjne dostosowane do porozumienia paryskiego. Na administratorów powyższych wskaźników zostały nałożone restrykcyjne obowiązki publikacyjne (dotyczące m.in. opisu metody stosowanej do wyliczenia wskaźników, sposobu doboru i ważenia aktywów bazowych). Sformułowano także wytyczne co do zasad kształtowania takich wskaźników. Zwiększenie przejrzystości i ujednoczenie zasad ich budowania ma wyeliminować ryzyko tzw. pseudoekologicznego marketingu⁶⁷, w przypadku którego nazwa sugerująca ekologiczność niekoniecznie przekładała się na faktyczną użyteczność dla środowiska. Nazwy wskaźników przewidziane w rozporządzeniu są zastrzeżone tylko dla indeksów tych administratorów, którzy spełniają wymagania regulacyjne, co gwarantuje ich wiarygodność. Rozporządzenie 2019/2089 nie wpływa bezpośrednio na kierunek inwestycji ubezpieczycieli. Buduje jednak niezbędną infrastrukturę rynkową, która pozwalała zakładom ubezpieczeń taki kierunek obrać.

Konfiguracja działań ubezpieczycieli determinowana rozporządzeniem 2020/852, a także oparcie ich na wskaźnikach referencyjnych, wykaże wyraźną relację pomiędzy celami określającymi zrównoważony rozwój a funkcjami ubezpieczeń gospodarczych. Jednocześnie jednak, wobec przeniesienia szeregu ustaleń szczegółowych do aktów delegowanych, których uchwalenie jest odroczone w czasie, działalność ubezpieczycieli na rzecz zrównoważonego rozwoju jeszcze przez długi czas nie będzie miała wyraźnie naznaczonych ram, pozostanie intuicyjna i ocenna. Ponadto niezbędna jest dynamika proponowanych narzędzi, które muszą integrować wciąż ewoluującą wiedzę z zakresu zrównoważonego rozwoju, w tym w szczególności wiedzę przyrodniczą, a także zróżnicowane oczekiwania społeczne oraz potrzeby inwestycyjne i rynkowe⁶⁸. Brak stałych i jednoznacznych kryteriów uniemożliwia lub utrudnia zatem niezmiennie obiektywną ocenę działań podejmowanych przez ubezpieczycieli, zarówno jako inwestorów instytucjonalnych, jak również jako realizatorów podstawowych funkcji ubezpieczeń gospodarczych: ochrony ubezpieczeniowej i prewencji. Wzmocniono jednak rolę oceny subiektywnej, społecznej, a wzmoczona aktywność regulacyjna w badanym obszarze, dostarczająca ramowych kryteriów takiej oceny, zwiększy bez wątpienia ekspozycję sektora ubezpieczeń na procesy ewaluacji.

Kompleksowe uregulowanie działalności inwestycyjnej, począwszy od obowiązków publikacji informacji niefinansowych przez potencjalnych emitentów instrumentów finansowych, które

ujawniania informacji dotyczących wskaźników referencyjnych w związku z kwestiami dotyczącymi zrównoważonego rozwoju [OJ UE 9.12.2019 L317/17].

66. Wskaźnik referencyjny oznacza dowolny indeks stanowiący odniesienie do określenia kwoty przypadającej do zapłaty z tytułu instrumentu finansowego lub umowy finansowej lub do określenia wartości instrumentu finansowego bądź indeks stosowany do pomiaru wyników funduszu inwestycyjnego w celu śledzenia stopy zwrotu takiego indeksu lub określenia alokacji aktywów z portfela, lub obliczania opłat za wyniki, por. art. 3 pkt 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1011 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne w instrumentach finansowych i umowach finansowych lub do pomiaru wyników funduszy inwestycyjnych i zmieniające dyrektywy 2008/48/WE i 2014/17/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 596/2014 [OJ UE 29.6.2016 L 171/1].
67. Por. *Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniające rozporządzenie (UE) 2016/1011 w odniesieniu do wskaźników referencyjnych niskoemisyjności i wskaźników referencyjnych pozytywnego wpływu na emisyjność*, COM (2018) 355 final, Komisja Europejska, Bruksela 2018, s. 3.
68. Por. *Wniosek: Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje...*, s. 7.

dalej nadają kształt jednolitym kryteriom klasyfikacji działalności zrównoważonej środowiskowo, po wyposażeniu rynków finansowych w wiarygodne wskaźniki referencyjne, wymaga uzupełnienia w postaci rozwiązań w zakresie redukcji asymetrii informacji pomiędzy inwestorem instytucjonalnym, a źródłowymi kapitałodawcami (inwestorami końcowymi). W tym celu 27 listopada 2019 roku uchwalono rozporządzenie w sprawie ujawniania informacji związanych ze zrównoważonym rozwojem w sektorze usług finansowych⁶⁹. Źródłem regulacji należy doszukiwać się w dwóch założeniach. Pierwsze dotyczy niekwestionowanej już roli inwestorów prywatnych w wypełnieniu luki inwestycyjnej, które konieczne jest dla realizacji zobowiązań wynikających m.in. z porozumienia paryskiego. Drugie założenie dotyczy świadomości środowiskowej inwestorów końcowych, która ma w myśl rozporządzenia determinować decyzje inwestycyjne poprzez uwzględnienie w nich ryzyka dla zrównoważonego rozwoju oraz wpływu inwestycji na zapewnienie osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju. Drugie założenie wydaje się kontrfaktyczne w wielu przypadkach inwestorów indywidualnych, dla których priorytet inwestycyjny obejmuje zwrot z inwestycji, a abstrahuje od długoterminowego wpływu na rozwój społeczno-gospodarczy. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego zakłada zwiększenie wymogów informacyjnych, zarówno tych o charakterze ogólnym (informacje na stronach internetowych i w sprawozdaniach inwestorów instytucjonalnych), jak i tych indywidualnych, związanych z zawieraniem umów o świadczenie usług inwestycyjnych na rzecz konkretnych klientów niezależnie od preferencji inwestorów końcowych w zakresie zrównoważonego rozwoju.

W pierwszym zakresie (informacje o charakterze ogólnym) uczestnicy rynku finansowego oraz doradcy finansowi na swoich stronach internetowych publikują strategie dotyczące wprowadzania do działalności **ryzyk dla zrównoważonego rozwoju**⁷⁰, odpowiednio w procesie podejmowania decyzji inwestycyjnych lub w ramach świadczenia usług doradztwa inwestycyjnego lub ubezpieczeniowego. Ponadto obie grupy podmiotów objęte regulacją muszą informować, czy (doradcy finansowi) oraz jeżeli tak, to według jakiej strategii (uczestnicy rynku finansowego) biorą pod uwagę główne **niekorzystne skutki decyzji inwestycyjnych dla czynników zrównoważonego rozwoju**⁷¹. Jeżeli skutki te nie są brane pod uwagę przez wymienione podmioty, to zgodnie z regulacją powinny one uzasadnić taki stan rzeczy oraz określić, czy i kiedy takie skutki będą brane pod uwagę. Jednocześnie rozporządzenie wymusza opracowanie takiej strategii do 30 czerwca 2021 roku na tych uczestnikach rynku finansowego, którzy zatrudniają średnio więcej niż 500 pracowników w ciągu roku obrotowego (wymóg ten dotyczy też grup, w których kryterium liczby pracowników jest spełnione w ujęciu skonsolidowanym). Zakres obowiązku informowania dotyczy zarówno ogółu działalności podmiotów (art. 4), jak i poszczególnych produktów finansowych na etapie poprzedzającym zawarcie umowy (art. 7).

69. Por. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2088 z dnia 27 listopada 2019 r. w sprawie ujawniania informacji związanych ze zrównoważonym rozwojem w sektorze usług finansowych (OJ UE 9.12.2019 L317/1).

70. Ryzyko dla zrównoważonego rozwoju oznacza sytuacje lub warunki środowiskowe, społeczne lub związane z zarządzaniem, które – jeżeli wystąpią – mogłyby mieć rzeczywisty lub potencjalny, istotny negatywny wpływ na wartość inwestycji. Por. art. 2 pkt 22 Rozporządzenia 2019/2088.

71. Czynniki zrównoważonego rozwoju oznaczają kwestie środowiskowe, społeczne i pracownicze, kwestie poszanowania praw człowieka oraz przeciwdziałania korupcji i przekupstwu. Por. art. 2 pkt 24 Rozporządzenia 2019/2088.

Rozszerzenie obowiązków informacyjnych przed zawarciem umowy o dostarczenie produktu finansowego, w tym ubezpieczeniowego produktu inwestycyjnego, znacznie wykracza poza powyżej wskazane. Podmioty objęte regulacją są dodatkowo zobowiązane do przekazywania informacji o tym, w jaki sposób ryzyka dla zrównoważonego rozwoju uwzględniane są w produktach finansowych i jaki jest ich prawdopodobny wpływ na zwrot z tytułu produktów finansowych (art. 6). Ponadto szczególne wymogi informacyjne przewidziano dla tych produktów, które promują aspekty środowiskowe lub społeczne (art. 8), oraz tych, które mają na celu zrównoważone inwestycje (art. 9). Regulacja zatem w sposób istotny obciąża informacyjnie, już i tak mocno regulowany i prawnie obwarowany przymusem informowania, proces zawierania umów związanych ze świadczeniem usług inwestycyjnych⁷². Sektor ubezpieczeń pozostaje jednak determinowany przez powyższe rozporządzenie jedynie częściowo. Zakres podmiotowy rozporządzenia odnosi się bowiem jedynie do uczestników rynku finansowego i pośredników ubezpieczeniowych, którzy definicyjnie zostali ograniczeni do tych jednostek, które udostępniają lub doradzają w procesie dystrybucji ubezpieczeniowych produktów inwestycyjnych⁷³ oraz – w przypadku pośredników ubezpieczeniowych – które zatrudniają więcej niż dwie osoby⁷⁴. Aktywność inwestycyjna ubezpieczycieli jako inwestorów instytucjonalnych pozostaje jednak daleko szersza niż ta w obszarze świadczenia usług z zakresu ubezpieczeniowych produktów inwestycyjnych. Dla ubezpieczycieli życiowych, a także reasekuratorów w obszarze ubezpieczeń na życie, regulacyjne ustalenie zasad publikacji informacji odnośnie monitorowania wpływu środowiskowego i społecznego spółek, w które dokonano inwestycji, znalazło wyraz m.in. w dyrektywie dotyczącej zasad zachęcania akcjonariuszy do długoterminowego zaangażowania⁷⁵.

Badanie znaczenia ubezpieczeń dla płaszczyzny ekonomicznej i środowiskowej uzupełnić należy analizą ich wpływu na **płaszczyznę społeczną zrównoważonego rozwoju**. Plan działania KE nadaje priorytet działaniom na płaszczyźnie środowiskowej, ze szczególnym naciskiem na te,

72. Por. art. 6–12 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1286/2014 z dnia 26 listopada 2014 r. w sprawie dokumentów zawierających kluczowe informacje, dotyczących detalicznych produktów zbiorowego inwestowania i ubezpieczeniowych produktów inwestycyjnych (PRIIP) [OJ UE 9.12.2014 L 352/1]; rozdział V dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/97 z dnia 20 stycznia 2016 r. w sprawie dystrybucji ubezpieczeń [OJ UE 2.2.2016 L 26/19]. Warto również zaznaczyć, że zakres przekazywanych informacji przewidywany w agendzie regulacyjnej dotyczącej zrównoważonego rozwoju systematycznie ulega poszerzeniu. Już w czerwcu 2020 r. uchwalenie rozporządzenia 2020/852 skutkowało zmianami zapisów rozporządzenia 2019/2088, które – obok zobowiązań do przygotowania projektów regulacyjnych standardów technicznych – polegały przede wszystkim na wprowadzeniu dodatkowych obowiązków informacyjnych przed zawarciem umowy ubezpieczenia (np. informacje o celu środowiskowym lub celach środowiskowych, do realizacji których przyczynia się inwestycja w ramach dystrybuowanego produktu finansowego, czy opis, w jaki sposób i w jakim stopniu inwestycje w ramach produktu finansowego są dokonywane w działalność gospodarczą, kwalifikującą się jako zrównoważona środowiskowo).

73. Ubezpieczeniowy produkt inwestycyjny art. 4 pkt. 2 Rozporządzenia 1286/2014, a także ubezpieczeniowe produkty inwestycyjne udostępniane inwestorom profesjonalnym, celem objęcia zakresem regulacji również grupowych umów ubezpieczenia na życie z elementami inwestycyjnymi, por. *Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniające rozporządzenie (UE) 2016/1011 w odniesieniu do wskaźników referencyjnych niskoemisyjności i wskaźników referencyjnych pozytywnego wpływu na emisyjność*..., s. 22.

74. Chyba, że państwo członkowskie podejmie inną decyzję.

75. Por. art. 3g Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/828 z dnia 17 maja 2017 r. zmieniającej dyrektywę 2007/36/WE w zakresie zachęcania akcjonariuszy do długoterminowego zaangażowania [OJ UE z 20.05.2017 L132/1].

które doprowadzą do złagodzenia zmian klimatu (działania prewencyjne). Dopiero w dalszej kolejności agenda Unii Europejskiej przewiduje wzmożoną aktywność w zakresie innych kwestii środowiskowych (np. szkód w środowisku), a także przystosowania społeczeństwa do zmian klimatu (działania adaptacyjne). Kontrowersyjnie, na samym końcu harmonogramu Komisja Europejska uwzględniła inne działania na rzecz zrównoważonego rozwoju społecznego⁷⁶. Propozycja Komisji Europejskiej została wielokrotnie zakwestionowana przez organizacje ubezpieczeniowe, które rekomendują podejście holistyczne – uwzględniające w procesie regulacyjnym wszystkie aspekty zrównoważonego rozwoju, w tym w szczególności kwestie społeczne⁷⁷. Istotne opóźnienie uwzględniania czynników społecznych może ograniczyć wyraźnie podaż kapitału na te cele, których osiągnięcie zapewnia dopiero zrównoważenie w ujęciu szerokim. Jednocześnie jednak zauważona została już aktywność oddolna w obszarze społecznym wśród licznych ubezpieczycieli w państwach członkowskich. Wsparcie regulacyjne mogłoby przynieść widoczne już w krótkim okresie efekty w zakresie podaży kapitału na cele społeczne⁷⁸.

Ograniczająca pozycja w harmonogramie działań Komisji Europejskiej nie oznacza jednak absolutnego braku regulacyjnego wsparcia dla ubezpieczycieli i realizacji funkcji ubezpieczeń gospodarczych na płaszczyźnie społecznej⁷⁹. Po pierwsze, dyrektywa z 2014 roku dotycząca ujawniania informacji niefinansowych⁸⁰ przewiduje zobowiązanie do upubliczniania zagadnień społecznych i pracowniczych, w tym informacji o działaniach z obszaru zapewnienia równouprawnienia płci, wdrożenia podstawowych konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy, warunków pracy, dialogu społecznego, poszanowania prawa pracowników do informacji i do wyrażania opinii, poszanowania praw związków zawodowych, bezpieczeństwa i higieny pracy oraz dialogu ze społecznościami lokalnymi lub działań podejmowanych w celu zapewnienia ochrony i rozwoju tych społeczności. Ponadto dyrektywa przewiduje politykę informacyjną w odniesieniu do praw człowieka oraz walki z korupcją i łapownictwem (np. informacje na temat zapobiegania naruszaniu praw człowieka lub na temat stosowanych instrumentów walki z korupcją i łapownictwem)⁸¹. Ujawnianie powyższych informacji przez potencjalnych emitentów instrumentów finansowych może determinować kierunek inwestycji instytucji finansowych, w tym ubezpieczycieli. Jednocześnie zobowiązanie ubezpieczycieli (należących do zakresu podmiotowego dyrektywy) do powyższej formy upubliczniania aktywności generuje konieczność – wywołaną presją wizerunkową – opracowania przez nich strategii działania na płaszczyźnie społecznej zrównoważonego rozwoju.

Po drugie, informacyjna koncentracja ubezpieczycieli na czynnikach zrównoważonego rozwoju, w tym czynnikach społecznych, regulacyjnie odniesiona jest do różnych obszarów działalności zakładów ubezpieczeń. Za przykład niech posłuży zobowiązanie inwestorów instytucjonalnych (tutaj: ubezpieczycieli działu I i reasekuratorów w obszarze ubezpieczeń na życie) do ujawniania

76. Zob. *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego...*, s. 14.

77. Por. *Insurance Europe comments on the European Commission proposal for a regulation on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment*, ECO-LTI-18-033, Insurance Europe, Brussels 2018, s. 5; *Comments on the EU sustainability taxonomy*, ECO-LTI-19-087, Insurance Europe, Brussels 2019, s. 7–8.

78. Por. *Comments on the EU sustainability taxonomy...*, s. 8.

79. Przykładowe działania regulacyjne na płaszczyźnie społecznej w ujęciu międzynarodowym, zob. *European Risk Management Seminar. Sustainability*, FERMA, Brussels 2018, s. 25–26.

80. Dyrektywa 2014/95/UE (OJ UE 15.11.2014 L 330/1).

81. Pkt 7 Preambuły dyrektywy 2014/95/UE (OJ UE 15.11.2014 L 330/1).

ich polityki dotyczącej zaangażowania, która obejmuje m.in. monitorowanie spółek, w które dokonano inwestycji, pod względem ich wpływu nie tylko środowiskowego, ale i społecznego⁸². Zasady ujawniania informacji w obszarze społecznym zrównoważonego rozwoju pozostają jednak najsilniej przedmiotowo⁸³ determinowane przez – omówione wyżej w kontekście płaszczyzny środowiskowej – rozporządzenie 2019/2088⁸⁴. Pojęcia ryzyka dla zrównoważonego rozwoju czy czynników zrównoważonego rozwoju, co do których ustanowiono obowiązki informowania o charakterze abstrakcyjnym, jak i te podejmowane przez zawarciem umowy ubezpieczenia obejmują każdorazowo obok płaszczyzny środowiskowej, również obszar społeczny. Zapewniają tym samym równowagę w podejściu do obu komponentów zrównoważonego rozwoju.

Po trzecie, aktywność regulacyjna Komisji Europejskiej ma nierzadko charakter punktowy, tzn. dotyczący jedynie wybranych aspektów ogółu problemów społecznych. Wśród nich jedno z najwyższych miejsc w hierarchii ważności zyskuje konieczność zarządzania społecznymi skutkami katastrof naturalnych. Katastrofy, jako efekt zmian klimatu generowanych przez człowieka, modyfikują otoczenie, w jakim funkcjonuje społeczeństwo poprzez zmianę jego ekspozycji na ryzyko. O ile problem katastrof naturalnych na płaszczyźnie środowiskowej zrównoważonego rozwoju rozpatrywany jest w kontekście zapobiegania i zmniejszania emisji determinujących zmiany klimatyczne, o tyle płaszczyzna społeczna koncentruje się na opracowaniu mechanizmów adaptacyjnych społeczeństw do rosnącej częstości i rozmiaru zdarzeń katastroficznych. Sektor ubezpieczeń poprzez realizację funkcji ubezpieczeń gospodarczych wspiera obie płaszczyzny.

Problem katastrof naturalnych i działań o charakterze adaptacyjnym został wyekspozowany w skali globalnej w 2015 roku poprzez niewiążące porozumienie zawarte w Sengai (Japonia). Dokument ten manifestował przejście od nastawienia na zarządzanie katastrofami do podejścia opartego na ryzyku: zarządzania ryzykiem katastrof naturalnych. Opracowany przez Komisję Europejską plan działań odpowiadających wezwaniom porozumienia kładł nacisk na zmniejszenie wrażliwości i podniesienie odporności społeczeństw na zjawisko katastrof⁸⁵, co jest spójne z Agendą 2030 na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju⁸⁶ i stanowi jeden z fundamentalnych aspektów tegoż⁸⁷. Budowanie odporności operacjonalizowane jest poprzez wyznaczenie działań o charakterze inwestycyjnym oraz wspieranie mechanizmów finansowania skutków katastrof (w tym ubezpieczeń)⁸⁸. Cele sformułowane dla pierwszego obszaru działań oscylują zarówno wokół przyjęcia kryteriów podziału funduszy Unii Europejskiej (wszystkie projekty unijne związane z budową nowej infrastruktury – realizowane, czy to poprzez fundusze polityki regionalnej, czy poprzez Europejski Fundusz na rzecz Inwestycji Strategicznych – muszą być odporne na klęski żywiołowe⁸⁹), jak

82. Art. 3g dyrektywy 2017/828 (OJ UE 20.05.2017 L132/1).

83. Podmiotowo rozporządzenie ogranicza się jedynie do ubezpieczycieli i pośredników dostarczających ubezpieczeniowe produkty inwestycyjne.

84. OJ UE 9.12.2019 L317/9.

85. *Action Plan on the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 – 2030. A disaster risk – informed approach for all EU policies*, Commission Staff Working Document SWD (2016) 205 final/2, European Commission, Brussels 2016, s. 1.

86. *Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego A/RES/70/1*, ONZ, Nowy Jork 2015.

87. *Projekt Opinii Komisja Zasobów Naturalnych Plan działania w sprawie ram z Sendai dotyczących ograniczania ryzyka klęsk żywiołowych w latach 2015–2030*, Europejski Komitet Rozwoju, Bruksela 2017, s. 3.

88. Por. *Action Plan on the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030*, s. 23.

89. *Projekt Opinii Komisja Zasobów Naturalnych...*, s. 3.

również wspierania prywatnych inwestycji (w tym akcji inwestycyjnych inwestorów instytucjonalnych). W drugim obszarze – budowania sposobów finansowania konsekwencji szkód – Komisja Europejska kontynuuje swoje rekomendacje ogłoszone w Zielonej Księdze z 2013 roku w sprawie ubezpieczeń od klęsk żywiołowych i katastrof spowodowanych przez człowieka⁹⁰. Wskazuje konieczność organizacji spotkań wysokiego szczebla z zaangażowaniem sektora ubezpieczeń i odpowiednich instytucji Unii Europejskiej, celem wypracowania sposobów wzmocnienia wykorzystania instrumentów zarządzania ryzykiem, w tym ubezpieczeń, oraz zwiększenia świadomości ryzyka w społeczeństwie. Rolę ubezpieczeń gospodarczych w tym obszarze postrzegać należy dwojako: przez pryzmat funkcji ochronnej, jak i funkcji prewencji. Identyfikacja i ocena ryzyka realizowana przez ubezpieczycieli na etapie *underwritingu* wzmacnia obszar informacyjny w odniesieniu do potencjalnych skutków katastrof naturalnych i pozwala na decyzje w zakresie zarządzania ryzykiem, począwszy od jego unikania, poprzez inne formy kontroli fizycznej, po kontrolę finansową. Jednocześnie jednak funkcja prewencyjna, która przejawia się często w ograniczaniu zakresu ochrony ubezpieczeniowej, może pogłębiać lukę ochrony ubezpieczeniowej. Walka z tą ostatnią stanowi z kolei najistotniejszy element budowy odporności społeczeństwa na katastrofy i jednocześnie zmniejsza prawdopodobieństwo wystąpienia klęski żywiołowej.

Raport Aon definiuje lukę pokrycia jako odsetek szkód ekonomicznych, który nie był objęty ochroną ubezpieczeniową⁹¹. Tak rozumiana luka pokrycia dla szkód wynikłych z katastrof naturalnych wynosiła w 2019 roku 69% w skali świata⁹². Jest ona najdotkliwsza w krajach rozwijających się (najniższy poziom pokrycia ubezpieczeniowego występuje w Azji i wynosi tylko 12% szkód ekonomicznych). W krajach wysoko rozwiniętych luka jest znacznie niższa (np. w Stanach Zjednoczonych 53% szkód ekonomicznych z tytułu katastrof naturalnych znajduje pokrycie ubezpieczeniowe), niemniej wciąż blisko połowa szkód nie jest kompensowana w systemie ubezpieczeń gospodarczych⁹³. Zrównoważony rozwój jako kontekst analizy wymaga przypisania szczególnego znaczenia systemowi ubezpieczeń gospodarczych w przewyżczeniu luki pokrycia, zwłaszcza w krajach rozwijających się (w tym przede wszystkim w wybranych gospodarkach Azji, Afryki, Ameryki Południowej). Kraje wysoko rozwinięte w przeciwieństwie do gospodarek rozwijających się mają znaczną zdolność absorpcji szkód, niezależnie od pokrycia ubezpieczeniowego⁹⁴. Dla tych drugich z kolei materializacja ryzyka katastroficznego oznacza nierzadko głęboki kryzys ekonomiczny, zwrot na ścieżce rozwoju, co w konsekwencji generuje dla ogromu ich populacji pułapkę ubóstwa, pogłębia nierówności w skali świata i godzi w zrównoważony rozwój w ujęciu globalnym. Podmioty sektora ubezpieczeń (ubezpieczyciele bezpośredni, reasekuratorzy) budują nierzadko programy ubezpieczeniowe w szerokiej współpracy licznych grup interesariuszy, w tym rządów, organizacji pozarządowych, czy międzyrządowych, a także podmiotów przygotowujących modele

90. Por. *Zielona Księga w sprawie ubezpieczeń od klęsk żywiołowych i katastrof spowodowanych przez człowieka*, COM(2013) 213 final, Komisja Europejska, Strasburg 2013, s. 7–13.

91. Por. *Weather, Climate & Catastrophe Insight. 2019 Annual Report*, Aon, Chicago 2020, s. 7.

92. Por. *Ibidem*, s. 1.

93. Spowodowane jest to dużo wyższą niż w krajach rozwijających się wartością eksponowanych na ryzyko katastroficzne aktywów. Por. P. Jarzabkowski, K. Chalkias, E. Cacciatori, R. Bednarek, *op. cit.*, s. 4.

94. Warto jeszcze wspomnieć, że w krajach rozwiniętych lukę pokrycia coraz częściej odnosi się także do innych kategorii ryzyka niż ryzyko katastrof naturalnych, w tym ryzyka terroryzmu, epidemii, czy ryzyka cybernetycznego. Por. P. Jarzabkowski, K. Chalkias, E. Cacciatori, R. Bednarek, *op. cit.*, s. 3.

do estymacji częstości i dotkliwości katastrof naturalnych⁹⁵. Rola ubezpieczycieli we wsparciu płaszczyzny społecznej zrównoważonego rozwoju, może być jednak daleko szerzej interpretowana w kontekście luki pokrycia niż tylko w odniesieniu katastrof naturalnych. W zależności od stopnia rozwoju kraju luka może pojawiać się w obszarze ubezpieczeń zdrowotnych, produktów z zakresu zabezpieczenia społecznego, kompleksowej ochrony dla małych i średnich przedsiębiorstw itp. Ogrom zaangażowania ubezpieczycieli w budowanie oferty dedykowanej wzmocnieniu zrównoważonego rozwoju znajduje swój wyraz choćby w podaży mikroubezpieczeń, pozwalających uniknąć najgłębszych konsekwencji realizacji ryzyka wobec szczególnie wrażliwych grup społecznych⁹⁶.

4. Zakład ubezpieczeń jako podmiot ekspozycyjny na materializację ryzyka dla zrównoważonego rozwoju

Skuteczna realizacja funkcji ubezpieczeń gospodarczych, w szczególności funkcji ochrony ubezpieczeniowej, zagrożona jest materializacją różnych rodzajów ryzyka. Skuteczność ta mierzona jest spełnieniem trzech podstawowych zasad ochrony ubezpieczeniowej, tj. zasady realności, powszechności i pełności. Tylko pierwsza z powyższych ma wymiar bezwzględny, co nadaje jej absolutny priorytet. Zasady powszechności i pełności mają charakter postulatów, których spełnienie rozszerza znaczenie ubezpieczeń gospodarczych w systemie społeczno-gospodarczym, nie jest jednak konieczne dla ich funkcjonowania.

Obserwowana współcześnie ewolucja paradygmatu rynków finansowych, modyfikacja celów rozwojowych i w końcu materializacja ryzyka dla zrównoważonego rozwoju (ang. *sustainability risks*)⁹⁷ determinują poziom spełnienia wyżej przytoczonych zasad. Wymaga to podjęcia nowych rodzajów działań, by ograniczyć lub zoptymalizować (oddziaływanie wybranych czynników wpływa nierzadko odmiennie na poszczególne zasady ubezpieczeń gospodarczych, jedne wzmacniając, w tym samym czasie osłabiając pozostałe) wpływ materializacji ryzyka dla zrównoważonego rozwoju na stopień realizacji zasad ubezpieczeń gospodarczych.

Realizacja zasady realności ubezpieczeń gospodarczych jest zabezpieczona regulacyjnym systemem nadzoru i wypłacalności ubezpieczycieli. Europejskie instytucje ubezpieczeniowe wskazują jednoznacznie, że trójfilarowy system wypłacalności oparty na ryzyku *Solvency II*, nie generuje barier do uwzględniania ryzyka dla zrównoważonego rozwoju w procesie kalibracji wymaganego

95. Współpraca ta może przyjąć wymiar nieformalny lub formalny, jak np. Caribbean Catastrophe Risk Insurance Facility (międzyrządowy program zapewniający dostęp do kapitału swoim członkom, w sytuacji materializacji ryzyka katastroficznego) lub California Earthquake Authority (organizacja wspierająca rynek ubezpieczycieli bezpośrednio w przygotowaniu oferty ubezpieczeniowej w zakresie ryzyka trzęsienia ziemi dla gospodarstw domowych w Kalifornii. Por. P. Jarzabkowski, K. Chalkias, E. Cacciatori, R. Bednarek, *op. cit.*, s. 3.

96. Por. *Insurance: adding value to development in emerging markets*, „Sigma” 2017, no. 5, s. 1 i nast.

97. Pojęcie ryzyka dla zrównoważonego rozwoju zostało zdefiniowane na potrzeby Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2088. Art. 2 pkt 22 w/w rozporządzenia stanowi, że ryzyko dla zrównoważonego rozwoju oznacza sytuację lub warunki środowiskowe, społeczne lub związane z zarządzaniem, które – jeżeli wystąpią – mogłyby mieć, rzeczywisty lub potencjalny, istotny negatywny wpływ na wartość inwestycji. Definicja taka ogranicza znaczenie ryzyka tylko do aktywności inwestycyjnej ubezpieczycieli. Tymczasem może ono realizować się również w innych obszarach jego aktywności. Stąd na potrzeby dalszej analizy rozumiane jest ono szeroko.

kapitału czy wyceny aktywów i pasywów ubezpieczyciela⁹⁸. Jednocześnie jednak podkreśla się, że ryzyko dla zrównoważonego rozwoju realizuje się – podobnie jak różne nowe rodzaje ryzyka (ang. *emerging risks*) – poprzez już uwzględnione w systemie wypłacalności kategorie ryzyka, tj. ryzyko kredytowe, ryzyko *underwritingu* itp.⁹⁹ Nie ma natomiast wątpliwości, że uwzględnienie ryzyka dla zrównoważonego rozwoju zmieni kształt i wygeneruje nowe wyzwania dla gospodarki finansowej ubezpieczycieli, a także zmodyfikuje realizację procesów nadzorczych. Szczególnym przykładem tego ostatniego jest choćby uwzględnianie ryzyka braku reasekuracji dla projektów węglowych w testach warunków skrajnych zakładów ubezpieczeń działu II¹⁰⁰. Stopień realizacji zasady pełności i powszechności ochrony ubezpieczeniowej jest z kolei wypadkową oddziaływania wewnętrznych i zewnętrznych czynników działalności ubezpieczeniowej, które mogą być silnie determinowane materializacją ryzyka dla zrównoważonego rozwoju.

Szerokie uwzględnienie ryzyka dla zrównoważonego rozwoju w działalności ubezpieczycieli wymaga konceptualizacji i operacjonalizacji tego pojęcia, której podejmują się instytucje rynku ubezpieczeniowego. Insurance Europe¹⁰¹ opisuje ryzyko dla zrównoważonego rozwoju poprzez jego skutki – jako finansowo istotne ryzyko, które wpływa na profil ryzyka całego przedsiębiorstwa. Z kolei EIOPA – koncentrując się na przedmiocie ryzyka i biorąc pod uwagę dzisiejsze wagi przypisywane problemom środowiskowym – zajmuje się jedynie wycinkiem zagadnienia ryzyka dla zrównoważonego rozwoju, tj. ryzykiem związanym ze zmianami klimatu (ang. *climate change-related risks*), z wyraźną adnotacją, że jest to pojęcie daleko szersze niż ryzyko katastrof naturalnych (ang. *natural catastrophe risks*), traktowane nierzadko jako synonim ryzyka klimatycznego (ang. *climate risks*)¹⁰². Ryzyko to jest analizowane przez EIOPA w trzech wymiarach: ryzyka fizycznego, ryzyka odpowiedzialności i ryzyka transformacji na działalność zrównoważoną klimatycznie¹⁰³.

Ryzyko fizyczne wynika z rosnącej częstości i skali oddziaływania ekstremalnych zdarzeń pogodowych i znajduje wyraz w całym szeregu zakłóceń gospodarczych, które jako czynniki kryzysowe mogą być przenoszone różnymi ścieżkami na kondycję sektora ubezpieczeń. Ekstremalne zjawiska pogodowe powodują liczne bariery dla gospodarstw domowych, przedsiębiorstw, państw, wpływają na stabilność łańcuchów dostaw, dostępność czynników produkcji, w tym zasobów naturalnych, negatywnie wpływają na wyniki finansowe różnych sektorów gospodarki, znajdują odzwierciedlenie w wartości portfela nieruchomości, obligacji i innych składników aktywów¹⁰⁴. W efekcie kształtują zarówno wyniki z działalności inwestycyjnej, jak i działalności technicznej ubezpieczycieli. W tym drugim obszarze wpływają przede wszystkim na rozmiar wypłacanych odszkodowań i świadczeń z tytułu zawartych umów ubezpieczenia, nie pozostają jednak bez wpływu na wysokość przychodów ze składki. W ubezpieczeniach krótkoterminowych sektor dostosowuje w krótkim czasie cenę

98. Por. *EIOPA consultation paper on technical advice on the integration of sustainability risks and sustainability factors in the delegated acts under Solvency II and IDD*, ECO-LTI-19-018, Insurance Europe, Brussels 2019, s. 1, 5.

99. *Ibidem*.

100. *Metodyka testów warunków skrajnych – wyniki konsultacji*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa 2019, s. 12.

101. *EIOPA consultation paper*..., s. 2.

102. *Opinion on Sustainability within Solvency II*, EIOPA – BoS – 19/241, EIOPA, Frankfurt 2019, s. 4.

103. Podział ten jest zaczerpnięty z wystąpienia M. Carneya, prezesa FSB pt. *Breaking the Tragedy of the Horizons. Za: Climate Change and the Insurance Industry: Taking Action as Risk Managers and Investors. Perspective from C-level executives in the insurance industry*, The Geneva Association, Geneva 2018, s. 7.

104. Por. *Issues Paper on Climate Change Risks to the Insurance Sector*, Sustainable Insurance Forum, IAIS, Basel 2018, s. 14.

do rosnących kosztów ubezpieczenia. Jednocześnie jednak zrekalkulowana wysokość składki ubezpieczeniowej, połączona z bezpośrednio wynikającym z zdarzeń ekstremalnych osłabieniem siły nabywczej strony popytowej, znajduje wyraz w osłabieniu pobytu na ochronę ubezpieczeniową. To z kolei godzi w realizację postulatycznych zasad ubezpieczeń gospodarczych (powszechności i pełności). W ubezpieczeniach długoterminowych generowane ekstremalnymi zdarzeniami pogodowymi zmiany uwarunkowań funkcjonowania ubezpieczycieli w sposób szokowy mogą obciążać jego wyniki finansowe i generować presję na podniesienie poziomu wymaganego kapitału.

Drugą kategorią ryzyka identyfikowanego przez sektor ubezpieczeń, a związanego ze zmianami klimatu, jest ryzyko odpowiedzialności. Zostanie ono wygenerowane przez działania osób, które doświadczając szkody na skutek realizacji ryzyka związanego ze zmianami klimatu, będą się domagały jej kompensacji ze strony podmiotów odpowiedzialnych. Ekspozycja ubezpieczycieli na tego rodzaju ryzyka wynika z ich zaangażowania w różnego rodzaju produkty ubezpieczenia odpowiedzialności, począwszy od tych podstawowych (ubezpieczenia OC działalności gospodarczej), po specjalistyczne (np. D&O, w sytuacji gdy decydenci spowodowali szkodę, na skutek nienależytego uwzględnienia w działalności czynników klimatycznych). W końcu same kadry zarządzające ubezpieczyciela mogą być podmiotem bezpośrednich roszczeń, jeśli nie dochowały należytej staranności w uwzględnianiu czynników klimatycznych w działalności ubezpieczeniowej. Wobec coraz częstszych roszczeń osób poszkodowanych, także wówczas gdy szkody nie są wynikiem zindywidualizowanego antyśrodowiskowego działania, a efektem globalnej emisji gazów cieplarnianych¹⁰⁵, rośnie znaczenie ryzyka odpowiedzialności.

Obok ryzyka fizycznego i ryzyka odpowiedzialności składową ryzyka dla zrównoważonego rozwoju jest – według analityków – ryzyko przejścia (transformacji) (ang. *transition risk*). Transformacja generowana jest ewolucją szeroko rozumianego otoczenia społeczno-gospodarczego. Stanowi odpowiedź na zmiany ogólnych preferencji społecznych, wymagań prawnych czy oczekiwań zindywidualizowanych kontrahentów. Przejawia się m.in. w – podyktowanej wizerunkowo lub regulacyjnie – konieczności podjęcia takich działań, jak: modyfikacja działalności inwestycyjnej w kierunku aktywów związanych z działalnością niskoemisyjną, modyfikacja działalności ochronnej poprzez ograniczenie oferty dla działalności wysokoemisyjnej, wymuszone regulacyjnie zmiany procesu projektowania produktu, profilowania klienta, sprzedaży produktu ubezpieczeniowego, w tym tzw. zielonych produktów (*green products, sustainable products*). W końcu: ubezpieczyciele pośrednio odczuwają efekty transformacji u podmiotów trzecich transmitowane poprzez działalność ochronną (konieczność dostosowania oferty produktowej do nowych, niekonwencjonalnych uwarunkowań technologicznych, produktowych, sprzedażowych czy zarządczych potencjalnych ubezpieczonych), inwestycyjną (zmiana wartości aktywów, która wymaga od ubezpieczycieli modyfikacji strategii inwestycyjnej, uwzględnienia nowej kategorii czynników podejmowania decyzji inwestycyjnych itd.) czy działalność reasekuracyjną (ograniczenie pokrycia reasekuracyjnego dla ubezpieczenia działalności wysokoemisyjnej przez niektórych reasekuratorów, które wymusza zmianę polityki reasekuracyjnej, ewolucję gospodarki finansowej czy w końcu – modyfikację produktów ubezpieczenia bezpośredniego).

105. Por. N. Johnson, *Native Village of Kivalina v. ExxonMobil Corp: Say Goodbye to Federal Public Nuisance Claims for Greenhouse Gas Emissions*, „Ecology Law Quarterly” 2013, no. 40(2), s. 557–563; *Peruvian farmer sues German Energy giant for contributing to climate change*, „The Guardian” 14.11.2017, www.theguardian.com [dostęp: 17.04.2020].

Materializacja ryzyka przejścia może przybierać jeden z wielu nieakceptowanych stanów, począwszy od barier w dostępie do kapitału, spadku przychodów składkowych, ograniczeń w budowaniu portfela produktów, po spadek reputacji. Powyższe mogą bezpośrednio lub pośrednio (np. reputacja¹⁰⁶) znaleźć odzwierciedlenie w wymogach kapitałowych obliczanych w systemie *Solvency II*. Podczas jednak gdy wymagane kapitały kalibrowane są w horyzoncie jednorocznym, to ryzyka dla zrównoważonego rozwoju materializują się w dużo dłuższym horyzoncie czasowym¹⁰⁷. Stąd ich efekt w gospodarce finansowej ubezpieczyciela widoczny będzie dopiero w długim okresie.

Zaprezentowane wyżej analizy instytucji rynku ubezpieczeniowego do roku 2020 koncentrowały się przede wszystkim na aspektach środowiskowych ryzyka dla zrównoważonego rozwoju i jego wpływu na działalność ubezpieczycieli. Pozostaje to w zgodzie z przyjętym harmonogramem działań na szczeblu Unii Europejskiej. W długim okresie konieczne jest jednak opisanie ryzyka w szerokim kontekście obecnie przyjętej definicji zrównoważonego rozwoju i zidentyfikowanie ścieżek transmisji czynników tak rozumianego ryzyka na sektor ubezpieczeniowy. Pełen zakres ryzyka dla zrównoważonego rozwoju, które może determinować działalność ubezpieczeniową, przedstawia Schemat 1. Poza – szeroko analizowanym przez instytucje rynku ubezpieczeniowego – ryzykiem związanym ze zmianami klimatu (w tym ryzykiem katastrof naturalnych) wyróżnić należy w pierwszej kolejności ryzyko środowiskowe¹⁰⁸. Obie kategorie ryzyka materializują się na skutek emisji substancji lub energii do elementów środowiska, przy czym w pierwszym przypadku emisje te są normalnym, przewidzianym następstwem prowadzenia działalności, w drugim zaś mają charakter awaryjny. Emisje w przypadku obu kategorii ryzyka generują skutki w różnym horyzoncie czasowym. W przypadku ryzyka związanego ze zmianami klimatu, skutki emisji ujawniają się w długim okresie, jako efekt kumulacji działań różnych podmiotów. Horyzont czasowy materializacji ryzyka środowiskowego jest z kolei różny w zależności od tego, czy emisja ma charakter nagły, jednorazowy, czy też stopniowy (kumulacyjny; seryjny). Takie ujęcie ryzyka dla zrównoważonego rozwoju na płaszczyźnie środowiskowej każe je zaklasyfikować każdorazowo do kategorii ryzyka społecznego, mimo że same katastrofy naturalne w literaturze przedmiotu wiązane są z ryzykiem przyrodniczym¹⁰⁹. Ryzyko środowiskowe, tak jak ryzyko związane ze zmianami klimatu, może być analizowane w trzech wymiarach (ryzyko fizyczne, odpowiedzialności, ryzyko przejścia). Ścieżki transmisji czynników ryzyka środowiskowego są również podobne, choć ich zakres oddziaływania może być różny. Odmienny jest też katalog produktów, poprzez który determinowane są wyniki działalności technicznej ubezpieczycieli. Podczas gdy w przypadku ryzyka związanego ze zmianami klimatu katalog ten obejmował przede wszystkim produkty ubezpieczeń katastroficznych i w pewnym zakresie ubezpieczenia odpowiedzialności, to materializacja ryzyka środowiskowego dotyczy wyników działalności przede wszystkim w obszarze specjalistycznych ubezpieczeń środowiskowych oraz, w mniejszym zakresie, ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej czy ubezpieczeń mienia.

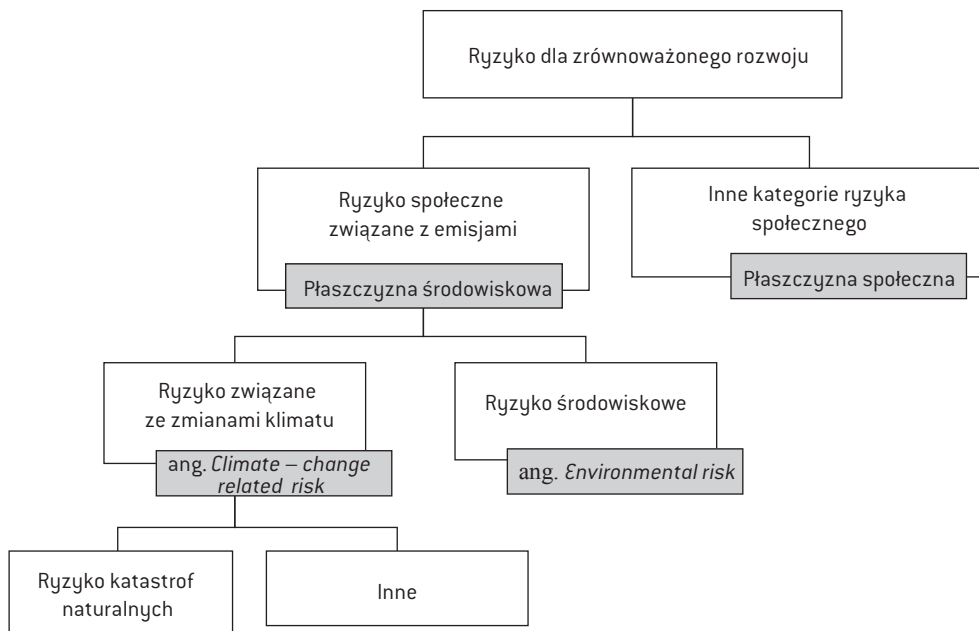
106. Ryzyko utraty reputacji nie jest bezpośrednio uwzględniane w standardowej formule wymogów kapitałowych. Por. *Opinion on Sustainability within Solvency II...*, s. 14.

107. Por. *Ibidem*, s. 6.

108. Network for Greening the Financial System (NGFS) obok ryzyka związanego ze zmianami klimatu (*climate-related risk*) wyróżnia ryzyko związane z degradacją środowiska (*environment-related risk*), por. *A call for action: Climate change as a source of financial risk*, NGFS, Paris 2019, s. 11.

109. Por. *Ubezpieczenia gospodarcze*, [red.] T. Sangowski, Poltext, Warszawa 2001, s. 41.

Schemat 1: Ryzyko dla zrównoważonego rozwoju (ujęcie szerokie)

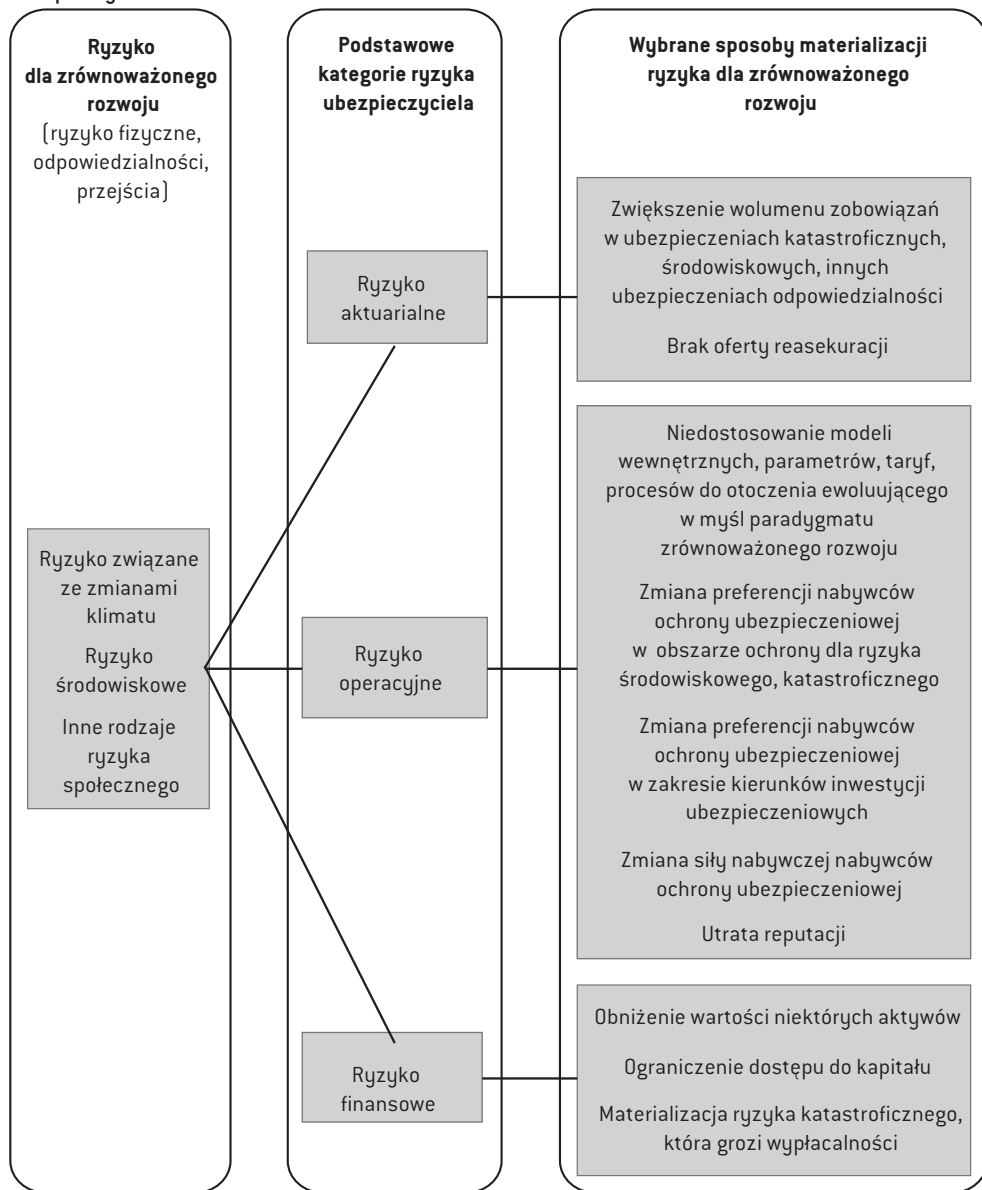
Źródło: opracowanie własne.

Pełność analizy ryzyka dla zrównoważonego rozwoju i ścieżek transmisji czynników ryzyka na sektor ubezpieczeniowy wymaga uwzględnienia obok wyżej omówionych również innych kategorii ryzyka społecznego (tj. ryzyka wykluczenia ubezpieczeniowego, jako kategorii wykluczenia finansowego, ryzyka naruszania praw człowieka, ryzyka braku dostępu do opieki zdrowotnej). Pozwoli to wkomponować w ramy badania płaszczyznę społeczną zrównoważonego rozwoju. Ryzyko społeczne istotne dla płaszczyzny społecznej zrównoważonego rozwoju może materializować się poprzez różne obszary działalności ubezpieczyciela (np. działalność inwestycyjną, pozyskiwanie czynników produkcji, tj. kapitał, czy reasekurację, dystrybucję ubezpieczeń). Jednocześnie materializacja tego ryzyka determinuje działalność w obszarze licznych produktów ubezpieczenia (np. poprzez zmianę siły nabywczej strony popytowej na rynku licznych produktów ubezpieczenia czy wyniki techniczne w obszarze ubezpieczeń odpowiedzialności w związku z naruszeniem dóbr osobistych).

Ryzyko dla zrównoważonego rozwoju nie powinno być rozpatrywane jako odrębna kategoria ryzyka ubezpieczyciela. Należy je analizować w kontekście ryzyka aktuarialnego, operacyjnego czy finansowego zakładu ubezpieczeń¹¹⁰. Jest to zgodne z przytoczonym wyżej stanowiskiem EIOPA w kwestii ujmowania ryzyka dla zrównoważonego rozwoju w systemie wypłacalności sektora ubezpieczeń. Schemat 2. prezentuje przykłady sposobów materializacji ryzyka dla zrównoważonego rozwoju przez pryzmat podstawowych kategorii ryzyka ubezpieczyciela.

110. Szerzej o ryzyku ubezpieczyciela, zob. *Klasyfikacja ryzyk występujących w działalności zakładów ubezpieczeń*, KPMG, PIU, Warszawa 2017, s. 5 – 25.

Schemat 2: Ryzyko dla zrównoważonego rozwoju a aktuarialne, operacyjne i finansowe ryzyko ubezpieczyciela

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

Udział sektora ubezpieczeń we wzmacnianiu zrównoważonego rozwoju tylko częściowo ma charakter **autonomiczny**. Jest wtedy naturalną konsekwencją podejmowanych od lat przez ubezpieczycieli działań w zakresie ochrony ubezpieczeniowej i prewencji. Do grupy działań autonomicznych

należy m.in. udzielanie ochrony ubezpieczeniowej w zakresie katastrof naturalnych, szkód środowiskowych, ubezpieczeń zdrowotnych czy emerytalnych. Historyczny zakres ochrony ubezpieczeniowej ulega jednak modyfikacji na skutek faktycznej materializacji ryzyka dla zrównoważonego rozwoju (np. na skutek zmian klimatycznych) lub zmiany percepcji skutków materializacji tego ryzyka (np. rozwój wiedzy przyrodniczej ujawniający nowe obszary konsekwencji szkód środowiskowych). Technologia ubezpieczeniowa może dyktować ubezpieczycielom w powyższych sytuacjach zmiany zasad świadczenia ochrony ubezpieczeniowej, które będą modyfikowały zakres pozytywnego wpływu sektora na zrównoważony rozwój. Zmiany te polegają na odmowie lub istotnym techniczno-ubezpieczeniowym ograniczeniu odpowiedzialności ubezpieczycieli.

Ostateczny kształt działań ubezpieczycieli może być również determinowany **czynnikami zewnętrznymi**. Z uwagi na dominujący w polityce społeczno-gospodarczej charakter paradygmatu zrównoważonego rozwoju wywierana jest silna presja na ubezpieczycieli celem podejmowania przez nich działań spójnych z kierunkiem tej polityki. Presja ta odnosi się do różnych funkcji tradycyjnie przypisywanych ubezpieczeniom gospodarczym (funkcji ochrony ubezpieczeniowej, prewencji i kapitałowej) i ma swoje źródła w działaniach państwa, a także w formułowanych oczekiwaniach społecznych. Aktywność państwa może mieć wymiar bądź jedynie propagandowy (postulaty kierowane względem sektora), bądź również regulacyjny. Ten ostatni znajduje odzwierciedlenie w licznych aktach prawnych, kategoryzowanych według siły determinacji działań podmiotów rynku ubezpieczeniowego. Najmniejszą siłą oznaczają się regulacje wskazujące jedynie zakłady ubezpieczeń jako podmioty właściwe dla przejmowania finansowych skutków szkód w środowisku¹¹¹. Akty określające specyficzne instrumentarium – możliwe do wykorzystania, ale dobrowolne dla uczestników rynku¹¹² – są formą wyraźnej już operacjonalizacji uczestnictwa sektora ubezpieczeń w budowaniu zrównoważonego rozwoju. Nieco silniejszą siłą determinującą – bo wymuszającą ekspozycję społeczną – ma obligowanie podmiotów sektora ubezpieczeń do publikowania informacji niefinansowych o działalności ubezpieczeniowej, w tym informacji o wpływie działalności na klimat¹¹³ czy strategii uwzględniania ryzyka dla zrównoważonego rozwoju w decyzjach inwestycyjnych¹¹⁴. Wyżej wskazane rodzaje regulacji nie przewidują w ogóle sankcji za bierność w kreowaniu zrównoważonego rozwoju, lub pozostawiają wyznaczenie ewentualnej sankcji podmiotom rynku. Ta jest z kolei warunkowana m.in. świadomością społeczną czy konkurencyjnością rynku, co oznacza, że nie ma charakteru imperatywnego.

Najsilniej determinujące regulacje prawne mają charakter obligujący do podejmowania określonych działań, w tym w szczególności do zawarcia umowy ubezpieczenia (np. ubezpieczenia

111. Art. 14 dyrektywy 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzenia szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu (OJ UE L 143, 30.4.2004).

112. Np. ustawa z dnia 7 lipca 2005 r. o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich (tekst jedn. Dz. U. 2019, poz. 477).

113. *Wytyczne dotyczące sprawozdawczości w zakresie informacji niefinansowych: Suplement dotyczący zgłaszania informacji związanych z klimatem...*

114. Rozporządzenie 2019/2088 (OJ UE 9.12.2019 L317/1).

od katastrof naturalnych¹¹⁵, ubezpieczenia środowiskowego¹¹⁶). Sankcje za niewywiązanie się z nałożonych obowiązków są nakładane przede wszystkim na podmioty strony popytowej rynku, niemniej system prawny może również zakazywać odmowy zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego ubezpieczycielowi. System ubezpieczeń obowiązkowych może – przy odpowiedniej konstrukcji – wzmacniać realizację funkcji prewencyjnej ubezpieczeń gospodarczych. Bezpośrednie oddziaływanie ubezpieczyciela na konkretne podejmowane działania prewencyjne u źródła (przez podmiot ryzyka) mogą być zastępowane zastosowaniem bogatego wachlarza ograniczeń techniczno-ubezpieczeniowych, które oddziałują prewencyjnie jedynie przy wysokiej świadomości ryzyka podmiotu ubezpieczonego. System obowiązkowy, w którym warunki ubezpieczenia stanowią regulacyjnie, a zakład ubezpieczeń ma wolność w przyjmowaniu ryzyka do ubezpieczenia, jest najsilniejszą stymulantą kształtowania postaw poszukujących ochrony.

Obligowanie do zawarcia umowy ubezpieczenia jest w gospodarce rynkowej jednym z najsilniejszych instrumentów prawnych oddziaływania na decyzje ubezpieczeniowe podmiotów rynku, w hierarchii ustępującym jedynie regulacyjnym wymogom dotyczącym gospodarki finansowej. Wymagania dotyczące wypłacalności zakładów ubezpieczeń abstrahują od działań na rzecz zrównoważonego rozwoju (jednak nie blokują ich), a koncentrują się na zapewnieniu zasady realności ubezpieczeń gospodarczych. Polityka inwestycyjna ubezpieczycieli jako element ich gospodarki finansowej jest natomiast uważana – obok świadczenia ochrony ubezpieczeniowej i związanej z nią prewencji – za obszar, w którym ubezpieczyciele jako inwestorzy instytucjonalni mogą w sposób silnie determinujący oddziaływać na kierunek rozwoju społeczno-gospodarczego i jego zrównoważenie. Regulacja kierunków zaangażowania inwestycyjnego ubezpieczycieli wprowadzona normą imperatywną byłaby jednak w warunkach gospodarki rynkowej wątpliwym rozwiązaniem.

Podobnie nieprawdopodobny jest regulacyjny zakaz ochrony działalności szkodliwej dla środowiska czy nakaz podejmowania określonych działań prewencyjnych. Oznacza to, że – w doskonałej większości – siła zaangażowania podmiotów sektora ubezpieczeń w działalność na rzecz zrównoważonego rozwoju zależy pośrednio od świadomości społecznej i bezpośrednio – od świadomości samego ubezpieczyciela. Zmiana świadomości ma z kolei charakter systemowy i powinna być realizowana na wszystkich poziomach organizacji systemu gospodarczego. Identyfikacja ryzyka dla zrównoważonego rozwoju – jako ryzyka, którego materializacja może wygenerować negatywne skutki dla określonego podmiotu – jest jednym z kluczowych czynników budowania świadomości. Wobec ograniczonej akceptowanych instrumentów prawnych wskazanie relacji pomiędzy materializacją ryzyka dla zrównoważonego rozwoju a sytuacją biznesową ubezpieczyciela (tj. jego pozycją na rynku, kondycją finansową) może okazać się jedną z najsilniejszych stymulant zaangażowania sektora w kreowanie zrównoważonego rozwoju. Badania w obszarze wpływu wzrostu częstości i siły katastrof naturalnych na skutek zmian klimatu na zakres odpowiedzialności ubezpieczyciela, scenariusze znaczenia powyższego dla wielkości popytu na ubezpieczenia (z uwzględnieniem elementów świadomościowych i tych związanych z siłą nabywczą

115. Przegląd obowiązkowych systemów ubezpieczeń katastroficznych, zob. m.in. J. McAnaney, D. McAnaney, R. Musulin, G. Walker, R. Crompton, *Government-sponsored natural disaster insurance pools: A view from down-under*, „International Journal of Disaster Risk Reduction” 2016, no. 15{3}, s. 1–9.

116. Przykłady państw z obowiązkiem ubezpieczenia środowiskowego, zob. M. Lemkowska, *Environmental Liability Directive call for development of financial instruments: the issue of compulsory insurance*, „Economics and Law” 2018, no. 17{4}, s. 391.

strony popytowej], analizy determinującego wpływu ubezpieczeń (w tym mikroubezpieczeń) na rozwój społeczno-gospodarczy krajów rozwijających i wzrost siły nabywczej ich populacji są jednymi z wielu rekomendowanych obszarów badawczych. Podjęcie analiz w tym zakresie może w przyszłości wzmocnić dobrowolne zaangażowanie sektora ubezpieczeń w budowanie zrównoważonego rozwoju.

Ewolucję paradygmatu rozwoju w sektorze ubezpieczeń należy postrzegać zarówno przez pryzmat zobowiązań i wymagań, jakie są stawiane przed ubezpieczycielami (niekoniecznie regulacyjnie), jak też korzyści, które poprzez modyfikację postaw mogą się wobec zakładów ubezpieczeń zrealizować. Wśród tych pierwszych prym wiedzy konieczność modyfikacji polityki inwestycyjnej, zmiany oferty produktowej (np. budowanie oferty produktowej dla zrównoważonego rolnictwa, zrównoważonego transportu, sektora energetycznego w obszarze energii odnawialnej, zrównoważonej infrastruktury, rezygnacja z pokrycia projektów związanych z paliwami kopalnymi, przyszłe etykietowanie zrównoważonych produktów¹¹⁷ itp.), konieczność dostosowania gospodarki finansowej do nowych uwarunkowań (np. ograniczenie pokrycia reasekuracyjnego dla ubezpieczenia działalności wysokoemisyjnej), dostosowania procedur dystrybucyjnych do preferencji dotyczących zrównoważonego rozwoju.

Korzyści z ewolucji paradygmatu rozwoju dla kondycji sektora ubezpieczeń identyfikowane będą dopiero w długim okresie, po czasie rzeczywistych dostosowań. Wśród najistotniejszych wymienić należy:

- relatywne obniżenie zobowiązań z tytułu ubezpieczeń katastroficznych (w stosunku do scenariusza braku działań na rzecz obniżenia emisji gazów cieplarnianych);
- obniżenie zobowiązań z tytułu wypłat w ubezpieczeniach środowiskowych;
- zmniejszenie ryzyka utraty reputacji;
- stabilizacja wskaźnika penetracji poprzez generowanie stabilnego wzrostu gospodarczego¹¹⁸;
- kreowanie nowego pola ubezpieczeniowego (w obszarze inwestycji środowiskowych), a także utrzymanie dotychczasowego¹¹⁹;
- korzystne oceny ratingowe, compliance w zakresie obowiązków powierniczych (w kontekście wpływu zagrożeń dla zrównoważonego rozwoju na efektywność inwestycji)¹²⁰.

Artykuł powyższy powstał jako efekt projektu badawczego „Ubezpieczenia gospodarcze i systemy zarządzania środowiskowego zgodne z normą ISO 14001 jako instrumenty zarządzania ryzykiem środowiskowym – analiza relacji”, realizowanego na podstawie umowy z Narodowym Centrum Nauki [2016/23/D/HS4/02654].

117. Oznaczenie produktów finansowych jako zrównoważonych jest rozpatrywane regulacyjnie jedynie w kontekście produktów inwestycyjnych (np. „Zielone” UFK). Nic nie stoi jednak na przeszkodzie, żeby w przyszłości proponować zrównoważone produkty ubezpieczeniowe. Por. *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego* ..., s. 6.

118. *Climate resilience: how insurance can contribute to a new, “green” dawn*, „Swiss Re Economic Insights” 2019, no. 20, s. 1.

119. Eksperti szacują, że wzrost temperatury o więcej niż 4 stopnie Celsjusza w tym stuleciu, spowoduje przeniesienia wielu rodzajów ryzyka obecnie obejmowanego ochroną ubezpieczeniową do kategorii ryzyka nieubezpieczalnego. Por. *Issues Paper on Climate Change Risks to the Insurance Sector* ..., s. 18; *Financing a Sustainable European Economy* ..., s. 71.

120. Por. *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego* ..., s. 10.

Wykaz źródeł

- A call for action: Climate change as a source of financial risk*, NGFS, Paris 2019.
- Action Plan on the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030. A disaster risk – informed approach for all EU policies*, Commission Staff Working Document SWD (2016) 205 final/2, European Commission, Brussels 2016.
- Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego A/RES/70/1*, ONZ, Nowy Jork 2015.
- Baczulis S., *Idea zrównoważonego rozwoju w dokumentach końcowych Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro i Johannesburgu*, „Świat Idei i Polityki” 2003, t. 3.
- Benett P., *Anti-Trust? European Competition Law and Mutual Environmental Insurance*, “Economic Geography” 2000, nr 76(1).
- Berniak-Woźny J., *Good governance – narzędzie czy fundament zrównoważonego rozwoju?* „Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula” 2017, nr 55(4).
- Biermann F. i inni, *Integrating Governance into the Sustainable Development Goals*, “Policy Brief” 2015, no. 3, https://collections.unu.edu/eserv/UNU:1825/Post2015_UNU-IAS_PolicyBrief3.pdf [dostęp: 20.12.2019].
- Call for EU Action: a centralized register for environmental, social and governance (ESG) data in the EU*, Brussels 2020, www.insuranceeurope.eu [dostęp: 6.07.2020].
- Climate Change and the Insurance Industry: Taking Action as Risk Managers and Investors. Perspective from C-level executives in the insurance industry*, The Geneva Association, Geneva 2018.
- Climate resilience: how insurance can contribute to a new, “green” dawn*, „Swiss Re Economic Insights” 2019, no. 20.
- Comments on the EU sustainability taxonomy*, ECO-LTI-19-087, Insurance Europe, Brussels 2019.
- Deklaracja z Rio w sprawie środowiska i rozwoju*, w: *Dokumenty Końcowe Konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój”*. Rio de Janeiro, 3–14 czerwca 1992, Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa 1993.
- Dhaoui I., *Good governance for sustainable development*, Munich Personal RePEc Archive, Munich 2019, <https://mpa.ub.uni-muenchen.de/92544/> [dostęp: 20.12.2019].
- Dyrektywa 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrażonym środowisku naturalnemu (OJ UE L 143, 30.4.2004).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy (OJ UE 15.11.2014 L 330/1).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/97 z dnia 20 stycznia 2016 r. w sprawie dystrybucji ubezpieczeń (OJ UE 2.2.2016 L 26/19).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/828 z dnia 17 maja 2017 r. zmieniająca dyrektywę 2007/36/WE w zakresie zachęcania akcjonariuszy do długoterminowego zaangażowania (OJ UE z 20.05.2017 L132/1).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (*Solvency II*) (OJ UE L 335/1 17.12.2009).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE oraz uchylająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG [OJ UE 29.6.2013 L 182/19].

EIOPA consultation paper on technical advice on the integration of sustainability risks and sustainability factors in the delegated acts under Solvency II and IDD, ECO-LTI-19-018, Insurance Europe, Brussels 2019.

European Risk Management Seminar. Sustainability, FERMA, Brussels 2018.

Farny D., *Versicherungsbetriebslehre*, 4. Aufl., Verlag Versicherungswirtschaft, Karlsruhe 2006.

Financing a Sustainable European Economy. Final Report 2018 by the High-Level Expert Group on Sustainable Finance. European Commission, Brussels 2018.

Fisher E., Lange B., Scotford E., *Environmental Law, Text, Cases, and Materials*, Oxford University Press, Oxford 2013.

Górka K., Poskrobko B., Radecki W., *Ochrona środowiska. Problemy społeczne, ekonomiczne i prawne*, PWE, Warszawa 2001.

Handschke J., *Pojęcie, treść i zasady polityki ubezpieczeniowej – rozważania nie tylko metodologiczne*, w: *Studia Ubezpieczeniowe*, Sangowski T. [red.], Wydawnictwo AE, Poznań 1998.

Handschke J., *Gospodarcze i społeczne znaczenie ubezpieczeń gospodarczych*, [w:] *Vademecum ubezpieczeń gospodarczych*, Sangowski T. [red.], Saga Printing, Poznań 1999.

Indexing resilience: A primer for insurance markets and economies, „Sigma” 2009, no 5.

Insurance Europe comments on the EC proposal for a regulation on disclosures for sustainable investments and sustainability risks, Position Paper ECO-LTI-18-034, Insurance Europe, Brussels 2018.

Insurance Europe comments on the European Commission proposal for a regulation on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment, ECO-LTI-18-033, Insurance Europe, Brussels 2018.

Insurance: adding value to development in emerging markets, „Sigma” 2017, no. 5.

Issues Paper on Climate Change Risks to the Insurance Sector, Sustainable Insurance Forum, IAIS, Basel 2018.

Jarzabkowski P., Chalkias K., Cacciatori E., Bednarek R., *Between State and Market: Protection Gap Entities and Catastrophic Risk*, Cass Business School, City, University of London, London 2018.

Johnson N., *Native Village of Kivalina v. ExxonMobil Corp: Say Goodbye to Federal Public Nuisance Claims for Greenhouse Gas Emissions*, „Ecology Law Quarterly” 2013, no. 40(2).

Klasyfikacja ryzyk występujących w działalności zakładów ubezpieczeń, KPMG, PIU, Warszawa 2017.

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Banku Centralnego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Plan działania: Finansowanie zrównoważonego wzrostu gospodarczego, COM (2018) 97 final, Komisja Europejska, Bruksela 2018.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483).

Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010–2020: regiony, miasta, obszary wiejskie, MP nr 36, poz. 423. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.

Lemkowska M., *Environmental Liability Directive call for development of financial instruments: the issue of compulsory insurance*, „Economics and Law” 2018, no. 17(4).

- Lemkowska M., *Systemy zarządzania środowiskowego zgodne z wymaganiami normy ISO 14001 na tle wybranych determinant rozwoju rynku ubezpieczeń środowiskowych*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020.
- Łańcucki J., *Trzy filary zrównoważonego rozwoju. Metrologia, ocena zgodności, normalizacja*, [w:] *Znormalizowane systemy zarządzania*, Łańcucki J. [red.], Wydawnictwo UEP, Poznań 2010.
- McAnaney J., McAnaney D., Musulin R., Walker G., Crompton R., *Government-sponsored natural disaster insurance pools: A view from down-under*, „International Journal of Disaster Risk Reduction” 2016, no. 15(3).
- Menhart M., Pyka A., Ebersberger B., Hanusch H., *Industry Dynamics in the German Insurance Market*, [w:] *Applied Evolutionary Economics and the Knowledge-based Economy*, Pyka A., Hanusch H. [ed.], Edward Edgar Publishing Limited, Cheltenham 2006.
- Metodyka testów warunków skrajnych – wyniki konsultacji*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa 2019.
- Michalski T., Śliwinski A., *Paradygmat finansów i nowe rodzaje ryzyka jako nośniki ryzyka systemowego*, „Problemy zarządzania” 2015, nr 13(5).
- Monkiewicz J., Monkiewicz M., *Ochrona konsumentów w nowym paradygmacie regulacyjno-nadzorczym rynków finansowych*, [w:] *Ochrona konsumentów na rynku ubezpieczeniowym w Polsce*, Monkiewicz J., Orlicki M. [red.], Poltext, Warszawa 2015.
- Nasza wspólna przyszłość. Raport Światowej Komisji do spraw Środowiska i Rozwoju*, PWE, Warszawa 1991.
- Odnowiona Strategia Unii Europejskiej dotycząca Trwałego Rozwoju*, EU SDS 10117/06, Rada Unii Europejskiej, Bruksela 2006.
- Opinion on Sustainability within Solvency II*, EIOPA – BoS – 19/241, EIOPA, Frankfurt 2019.
- Pearce D., Markandya A., Barbier E., *Blueprint for a Green Economy*, Earthscan, New York 2013.
- Peruvian farmer sues German Energy giant for contributing to climate change*, „The Guardian” 14.11.2017, www.theguardian.com [dostęp: 17.04.2020].
- Pokrzywniak J., *Komentarz do art. 805 Kodeksu cywilnego*, [w:] *Kodeks cywilny. Tom III. Komentarz. Art. 627–1088*, Gutowski M. [red.], CH Beck, Warszawa 2019, www.legalis.pl [dostęp: 16.04.2020].
- Projekt Opinii Komisja Zasobów Naturalnych Plan działania w sprawie ram z Sendai dotyczących ograniczania ryzyka klęsk żywiołowych w latach 2015–2030*, Europejski Komitet Rozwoju, Bruksela 2017.
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 28 listopada 2019 r. w sprawie alarmującej sytuacji klimatycznej i środowiskowej*, 2019/2930(RSP), Parlament Europejski, Bruksela 2019.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1011 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne w instrumentach finansowych i umowach finansowych lub do pomiaru wyników funduszy inwestycyjnych i zmieniające dyrektywy 2008/48/WE i 2014/17/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 596/2014 (OJ UE 29.6.2016 L 171/1).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2088 z dnia 27 listopada 2019 r. w sprawie ujawniania informacji związanych ze zrównoważonym rozwojem w sektorze usług finansowych (OJ UE 9.12.2019 L317/1).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2089 z dnia 27 listopada 2019 r. zmieniające rozporządzenie (UE) 2016/1011 w odniesieniu do unijnych wskaźników referencyjnych transformacji klimatycznej oraz unijnych wskaźników referencyjnych dostosowanych

- do porozumienia paryskiego, a także ujawniania informacji dotyczących wskaźników referencyjnych w związku z kwestiami dotyczącymi zrównoważonego rozwoju [OJ UE 9.12.2019 L 317/17].
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje, zmieniające rozporządzenie (UE) 2019/2088 [OJ UE 22.6.2020 L 198/13].
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1286/2014 z dnia 26 listopada 2014 r. w sprawie dokumentów zawierających kluczowe informacje, dotyczących detalicznych produktów zbiorowego inwestowania i ubezpieczeniowych produktów inwestycyjnych (PRIIP) [OJ UE 9.12.2014 L 352/1].
- Ryan R., Schoburgh E. D., *Preface*, [w:] *Handbook of Research on Subnational Governance and Development*, Schoburgh E., Ryan R. [ed.], IGI Global, Hershey, PA 2017.
- Sangowski T., Handschke J., Mogiński W., *Prewencja a ubezpieczenia w świetle polskiej teorii i praktyki ubezpieczeniowej*, „Studia Ubezpieczeniowe” 1979 tom IV.
- Skipper H., *Foreign insurers in emerging markets: Issues and concerns*, International Insurance Foundation, Washington 1997.
- Stanny M., Czarnecki A., *Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich Zielonych Płuc Polski. Próba analizy empirycznej*, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2011.
- Süer S., *Developments on Sustainable Finance: A Growth Opportunity for Global Economy*, [w:] *Handbook of Research on Creating Sustainable Value in the Global Economy*, Akkucuk U. [ed.], IGI Global – Business Science Reference, Hershey, PA 2020.
- Tarlock A. D., *Ideas Without Institutions: The Paradox of Sustainable Development*, “India Journal of Global Legal Studies” 2011, no 9(35).
- The global state of sustainable insurance. Understanding and integrating environmental, social and governance factors in insurance*, UNEP, Geneva 2009.
- Ubezpieczenia gospodarcze*, Sangowski T. [red.], Poltext, Warszawa 2001.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska [tekst jedn. Dz. U. 2019, poz. 1396].
- Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej [tekst jedn. Dz. U. 2019, poz. 381].
- Ustawa z dnia 7 lipca 2005 r. o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich [tekst jedn. Dz. U. 2019, poz. 477].
- Vaughan E. J., Vaughan T., *Fundamentals of Risk and Insurance*, 10th ed., John Wiley&Sons, Hoboken 2008.
- Weather, Climate & Catastrophe Insight. 2019 Annual Report*, Aon, Chicago 2020.
- Wedel-Domaradzka A., Domaradzki A., *Odpowiedzialność korporacji za szkody w środowisku – sprawa Exxon Valdez*, „Logistyka” 2011, nr 6.
- Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniające rozporządzenie (UE) 2016/1011 w odniesieniu do wskaźników referencyjnych niskoemisyjności i wskaźników referencyjnych pozytywnego wpływu na emisyjność*, COM (2018) 355 final, Komisja Europejska, Bruksela 2018.
- Wniosek: Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje*, COM(2018) 353 final, Komisja Europejska, Bruksela 2018.
- Wytyczne dotyczące sprawozdawczości w zakresie informacji niefinansowych*, C(2017) 4234 final, Komisja Europejska, Bruksela 2017.

Wytyczne dotyczące sprawozdawczości w zakresie informacji niefinansowych: Suplement dotyczący zgłaszania informacji związanych z klimatem, C(2019) 209/01, Komisja Europejska, Bruksela 2019.

Zielona Księga w sprawie ubezpieczeń od klęsk żywiołowych i katastrof spowodowanych przez człowieka, COM(2013) 213 final, Komisja Europejska, Strasburg 2013.

Żuchowski J., *Jakość jako główna determinanta osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju*, [w:] *Rola znormalizowanych systemów zarządzania w zrównoważonym rozwoju*, Łańcucki J. [red.], Wydawnictwo UEP, Poznań 2011.

Functions of private insurance and sustainable development

Societies today make efforts to achieve goals of sustainable development. Members of different levels of economic system take into account environmental and social issues in business processes. This study, on the one hand, presents insurance sector entities as co-creators of sustainable development. The functions of commercial insurance (protective, preventive) and the long term perspective of insurance operations allow creating permanent and sustainable attitudes of the insured and insurance seekers. The direction of insurance investments in turn determines or can determine the supply of capital for environmental and social performances. On the other hand, insurance companies are shown as entities significantly exposed to sustainability risk in multiple areas of their activity. The insurance sector can therefore be one of the key beneficiaries of sustainable economy in the long term.

Keywords: functions of insurance, sustainable development.

DR MALWINA LEMKOWSKA – adiunkt w Katedrze Ubezpieczeń Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.

e-mail: malwina.lemkowska@ue.poznan.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9951-9977>

